

IPOP

**PREZNA
PROSTOR**

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

REPUBLIKA SLOVENIJA
DRŽAVNI SVET

OBETI SPREMEMB V UREJANJU PROSTORA

Zbornik referatov in razprav, št. 5/2011

OBETI SPREMEMB V UREJANJU PROSTORA

Knjižna zbirka: Zbornik referatov in razprav, št. 5/2011

Zbornik uredila: mag. Maja Simoneti

Urednica publikacij: mag. Marjeta Tratnik Volasko

Izdal in založil: Državni svet Republike Slovenije, Šubičeva 4, 1000 Ljubljana

Oblikovanje, priprava in tisk: Tiskarna knjigoveznica Radovljica, d.o.o.

Naklada: 300 izvodov

December 2011

Posvet je bil izveden v okviru projekta »Mreža za prostor«, ki ga delno financirata Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada in Republika Slovenija, Ministrstvo za javno upravo. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov, razvojne prioritete Institucionalna in administrativna usposobljenost, prednostne usmeritve Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

711.4:32(497.4)(082)

OBETI sprememb v urejanju prostora / [zbornik uredila Maja Simoneti]. - Ljubljana : Državni svet Republike Slovenije, 2011. - (Zbornik referatov in razprav / Državni svet Republike Slovenije ; 2011, št. 5)

ISBN 978-961-6453-43-1

I. Simoneti, Maja

259750656

OBETI SPREMEMB V UREJANJU PROSTORA

Posvet, 2. junij 2011

Organizator:

Državni svet Republike Slovenije v sodelovanju s skupino *Odgovorno do prostora!*
in Inštitutom za politike prostora.

Posvet je povezoval Marko Peterlin z Inštituta za politike prostora.

Uvodni nagovori:

- *mag. Blaž Kavčič, predsednik Državnega sveta Republike Slovenije,*
- *dr. Pavel Gantar, predsednik Državnega zbora Republike Slovenije,*
- *mag. Maja Simoneti, skupina Odgovorno do prostora!*

Referenti:

- *Robert Rogič, Civilna iniciativa Kras,*
- *Leon Kobetič, Locus, d.o.o.,*
- *Tadej Žaucer, Inštitut za politike prostora,*
- *Tatjana Rener, Služba vlade za lokalno samoupravo in razvoj, Regionalna pisarna Štanjel,*
- *dr. Marina Pintar, Katedra za urejanje kmetijskega prostora in agrohidrologijo, Biotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani,*
- *dr. Aleš Mlakar, Oddelek za krajinsko arhitekturo, Biotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani,*
- *mag. Lenča Helena Šolar, Ministrstvo za okolje in prostor, Direktorat za prostor,*
- *Mateja Šepec Jeršič, Regionalni center za okolje - REC Slovenija,*
- *mag. Tanja Bogataj, Ministrstvo za okolje in prostor, Direktorat za prostor,*
- *Marjana Dermelj, Služba vlade za lokalno samoupravo in razvoj,*
- *Aleksander Saša Ostan, Zbornica za arhitekturo in prostor Slovenije,*

-
- *Mika Cimolini, Zbornica za arhitekturo in prostor Slovenije,*
 - *Gvido Modrijan, Locus, d.o.o.,*
 - *dr. Srna Mandič, znanstvena svetnica, FDV, Univerza v Ljubljani,*
 - *Vladimir Jarh Nikolič*, svetovalec za zaščito in reševanje, Mestna občina Slovenj Gradec,*
 - *Jože Kos Grabar*, geodet-prostorski načrtovalec, ZUM urbanizem, planiranje, projektiranje d.o.o., Maribor,*
 - *dr. Alma Zavodnik Lamovšek*, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, Univerza v Ljubljani,*
 - *mag. Mojca Foški*, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, Univerza v Ljubljani.*

* pisni prispevki za razpravo

V S E B I N A

Spremna beseda

Mag. Maja SIMONETI.....	7
-------------------------	---

Uvodni nagovori

Mag. Blaž KAVČIČ.....	9
-----------------------	---

Dr. Pavel GANTAR.....	11
-----------------------	----

Mag. Maja SIMONETI.....	13
-------------------------	----

Trajnostni razvoj poselitve

Robert ROGIČ.....	15
-------------------	----

Leon KOBETIČ.....	16
-------------------	----

Usklajevanje prostorskega razvoja

Tadej ŽAUCER.....	18
-------------------	----

Tatjana RENER.....	20
--------------------	----

Varstvo kmetijskih zemljišč

Dr. Marina PINTAR, dr. Aleš MLAKAR.....	22
---	----

Vključevanje javnosti v postopke priprave prostorskih aktov

Mag. Lenča Helena ŠOLAR, Mateja ŠEPEC JERŠIČ.....	26
---	----

Upoštevanje prostorske dimenzije razvoja

Mag. Tanja BOGATAJ.....	31
-------------------------	----

Politika najnižje cene in njene posledice v prostoru

Aleksander Saša OSTAN.....	33
----------------------------	----

Mika CIMOLINI.....	37
--------------------	----

Davek na nepremičnine - aktivna zemljiška politika

Gvido MODRIJAN.....	39
---------------------	----

Leon KOBETIČ.....	40
-------------------	----

<i>Koristnost raziskovanja pri obravnavi družbenih problemov v prostoru</i>	
Dr. Srna MANDIČ.....	42
<i>Varstvo pred naravnimi nesrečami in prostorsko načrtovanje*</i>	
Vladimir JARH NIKOLIČ	45
<i>Dvajset tez o urejanju prostora v Sloveniji na začetku XXI. stoletja*</i>	
Jože KOS GRABAR.....	50
<i>Dejanska raba prostora*</i>	
Dr. Alma ZAVODNIK LAMOVŠEK.....	52
<i>Spreminjanje planske rabe prostora – stanje in trendi na primeru izbranih občin*</i>	
Mag. Mojca FOŠKI	55
RAZPRAVA**	59

* pisni prispevki za razpravo

**skrajšano po magnetogramskem zapisu

Spremna beseda

Posvet »Obeti sprememb v urejanju prostora« je rezultat dela skupine »Odgovorno do prostora!«, ki predstavlja način organiziranega prizadevanja civilne družbe za spremembe v urejanju prostora v Republiki Sloveniji. Skupina si že vse od pomladi leta 2010 organizirano prizadeva za to, da bi urejanje prostora v Sloveniji ponovno pridobilo pomen dejavnosti, ki zagotavlja splošno dolgoročno kakovost bivanja in razvoja ter pri tem poudarja, da je urejanje prostora upravičeno predmet najširšega javnega interesa.

Delovanje skupine vodijo naslednja izhodišča in cilji:

- ravnanje s prostorom v Sloveniji je neodgovorno in dolgoročno škodljivo,*
- politika urejanja prostora se je pri nas osredotočila le na gradnje,*
- strateška izhodišča v Politiki urejanja prostora in Strategiji prostorskega razvoja Slovenije so ostala na papirju,*
- priča smo razpršeni gradnji, nizki kakovosti gradnje, degradacijam krajine in nenačrtnemu razvoju mest,*
- rezultat sistemske neodgovornosti so kaotične razmere v prostoru, funkcionalno siromašna območja, dnevne migracije,*
- naša mestna naselja se praznijo in kar 95% vseh naselij je ne-mestnih,*
- opozarjati je treba na konkretne razmere v prostoru in v sistemu urejanja prostora,*
- nakazati je treba možnosti za uveljavitev strokovno utemeljenih sistemskih rešitev in celovitejših pristopov - ciljno komuniciranje z odgovornimi,*
- povečati je treba stopnjo razumevanja med strokami, udeleženi v urejanju prostora - razvijati skupni jezik urejanja prostora,*
- teme iz urejanja prostora je treba približati širši javnosti ter poskrbeti, da bodo razmere na področju urejanja prostora postale širše in splošno razumljiveše - komuniciranje z mediji.*

Delovanje skupine »Odgovorno do prostora!« je stroki omogočilo, da se dosledno odziva na različne zakonske predloge, razvojne dokumente in programe, med drugim na pripravo novele Zakona o kmetijskih zemljiščih, pripravo nove državne razvojne strategije, nacionalnega reformnega programa in na razpravo o zaščiti Krasa. V posameznih primerih odzivov in doseženih sprememb je možno zaznati novo odzivnost odgovornih na ravni ministrstev in njihovih strokovnih služb na podane pripombe, argumente in stališča, kar vzbuja optimizem, da se v Sloveniji pogoji za pripravo bolj celovitih in z vidika urejanja prostora bolj usklajenih dokumentov vendarle izboljšujejo.

Za predstavitev na posvetu »Obeti sprememb v urejanju prostora«, ki promovira sodelovanje za doseg sprememb v urejanju prostora, so bili izbrani posamezni primeri, ki po presoji skupine kar najbolje predstavljajo naravo zaznanih sprememb. Posvet je že drugi, ki ga je na pobudo civilne družbe s področja urejanja prostora organiziral Državni svet Republike Slovenije. Njegov namen je bil poudariti, da organizirana civilna družba predstavlja pomemben, zanesljiv in referenčen vir izkušenj in znanja za razvoj novih rešitev v sistemu urejanja prostora ter opozoriti politično, strokovno in splošno javnost na še vedno aktualne sklepe s predhodnega posveta v Državnem svetu Republike Slovenije, to je:

- 1. izdela naj se oceno stanja v prostoru in uredi sistem stalnega spremljanja stanja;*
- 2. zagotovi naj se vrednotenje prostorskih razsežnosti razvojnih programov in politik na ravni države;*
- 3. na ravni Vlade Republike Slovenije naj se organizira službo za urejanje prostora (= načrtovanje, gradnja, varstvo, raba, vzdrževanje in prenova vseh sestavin prostora);*
- 4. uvede naj se stalno javno poročanje o vseh vidikih urejanja prostora ter zagotovi formalne in druge (finance, znanje, čas) pogoje za bolj učinkovito vključevanje javnosti v zadeve s področja urejanja prostora;*
- 5. podpre naj se razvojno raziskovalno prakso na področju urejanja prostora;*
- 6. uredi naj se zakonodajni okvir urejanja prostora in zagotovi njegovo učinkovito izvajanje.*

Mag. Maja Simoneti

Uvodni nagovori

Mag. Blaž Kavčič, predsednik Državnega sveta Republike Slovenije

S posvetom na temo »Obeti sprememb v urejanju prostora« se uresničuje zaveza z lanskoletnega nadvse uspešnega in odmevnega posveta, ki se je odvijal v Državnem svetu na temo »Čas je za spremembe v urejanju prostora«. Že takrat smo zaradi velikega pomena in aktualnosti problematike pravilno predvidevali, da bo posvet le uvod v nadaljnje pospešene aktivnosti stroke in civilne družbe na področju urejanja prostora v Republiki Sloveniji. Kot je videti, je naša razprava doživela širši odmev tudi v prostoru politike. Sklepi s posveta so bili posredovani vsem odgovornim v državi, vladi, ministrstvom in vladnim službam. Z objavo zbornika s posveta pa se je s stanjem lahko seznanila tudi najširša javnost. Veseli me, da je v posameznih primerih odzivov in doseženih sprememb vendarle že mogoče zaznati napredek, ki vzbuja optimizem, da se pogoji za pripravo bolj celovitih in bolj usklajenih rešitev vendarle izboljšujejo.

Eno najpomembnejših sporočil z lanskoletnega posveta je bilo, da se nam v samostojni državi Sloveniji prostor vse bolj dogaja kot posledica omejitev posameznih sektorjev (npr. naravovarstvenega, energetskega, prometnega), izginilo pa je načrtovanje prostora od ,zgoraj navzdol'. Da bi se najprej v polni meri zavedali enkratnosti zgodovinskega trenutka za nas Slovence, da imamo po tisočletjih svojo nacionalno državo in da nam je dano z njo gospodariti! Zelo smo lahko hvaležni odgovornim strokovnjakom s področja politik prostora, da so z jezikom stroke spregovorili o problemih, ki v resnici odražajo krizo in preživetost delujoče neoliberalne družbeno gospodarske paradigme. Zato mi dovolite opozorilo, da se temeljni problemi prostora ne generirajo v stroki, ampak v odtujeni in prevladujoči vlogi finančnega kapitala, ki je postal dominantna odtujena sila v Sloveniji, še posebej pa v Evropi in v svetu. A tudi pri nas npr. strokovnjak na inštitutu, delavec, inženir, učitelj, predsednik države ... lahko samo sanja o življenjskih prihrankih, ki jih bančni direktor ustvari v enem letu.

Kar precej časa je trajalo, da je nezadovoljstvo zaradi načinov in pristopa k urejanju prostora preseglo prag tolerance in povežalo strokovnjake različnih strok v civilno družbeno pobudo. Problemi v zvezi s prostorom, prostorskim načrtovanjem

in razvojem so na neki točki preprosto postali tako kompleksni in medsebojno prepleteni, da jih ni več mogoče urejati zgolj sektorsko in predvsem ne zaprto pred očmi širše strokovne in druge zainteresirane javnosti. Kajti urejanje prostora je zagotovo aktivnost, ki dolgoročno vpliva na kakovost življenja in gospodarski razvoj, in je zato pravilno, da je predmet najširšega javnega interesa.

Pozornemu opazovalcu se pri opazovanju prostora poraja vprašanje: ali je prostorski nered pri nas posledica neznanja ali namere? Znanja imamo v okviru slovenske stroke vsekakor dovolj, tudi mednarodno uveljavljenega. Zakaj mu ne pustimo do veljave? Opraviti imamo z moreče dolgimi in zapletenimi postopki za vsakega investitorja, ko pa pogledamo naokrog imamo občutek, da lahko vsakdo počne s prostorom, kar se mu zahoče. Ali je morda v ozadju naklep, da postanejo stvari absurdne do te mere, da bodo lahko sprejete odločitve v smeri popolne liberalizacije, da ne bi odganjali domačega ali tujega investitorja?

Težišče pravne in realne oblasti na področju urejanja prostora se je od skupnega interesa, ki ga je, vsaj na deklarativni ravni, zastopal socializem, v zadnjih dvajsetih letih preneslo v sfero privatnih interesov. Tudi na tem področju je prevladal model neoliberalnega tržnega kapitalizma brez omejitev. Tržna logika je prevladala nad javnim interesom. Lahko rečemo, da je v zadnjih letih razvojne pobude narekoval predvsem kapital in ozko in kratkoročno razumljene ekonomske zakonitosti; javni interes se je umaknil daleč v ozadje. O vsem tem smo govorili v Državnem svetu, ko smo opozarjali na nedomišljene posege v kraško okolje, na nepremišljeno pozidavo kmetijskih zemljišč, in posledično, zmanjšanje samooskrbne sposobnosti našega kmetijstva; opozorili smo na problematiko praznjenja starih mestnih središč in opuščanje njihove starodavne gospodarske, socialne in kulturne vloge, zaradi česar našim starodavnim mestom grozi postopen propad. Spregovorili pa smo tudi o ekoloških in podnebnih vidikih nedomišljenih posegov v okolje ter o nujnosti trajnostnega pristopa k vprašanju nadaljnega gospodarskega in socialnega razvoja.

Številni ugledni razpravljavci so že v preteklosti večkrat opozorili, da je treba zagotoviti dosledno in odgovorno vrednotenje prostorskih razsežnosti razvojnih programov in politik na ravni države. To je nujno za dolgoročno kakovost bivanja in trajnostni razvoj. Državni svet bo še naprej zavzeto odpiral prostor pobudam civilne družbe v sfero politične diskusije in omogočal, da bo kritični odziv na različne zakonske predloge, razvojne dokumente in dogodke tudi dovolj močno slišan.

Dr. Pavel Gantar, predsednik Državnega zbora Republike Slovenije

Na posvetu pred dobrim letom dni, ki je bil povezan s sprejemanjem zakonov o umeščanju infrastrukturnih, linijskih in podobnih objektov v prostor, sem opozoril na problematiko prostorske in gradbene zakonodaje. Kot glavni problem v Sloveniji sem omenil, da namesto, da bi težili k integrirani zakonodaji, ki bi se lahko umestila v nekaj, kar bi lahko imenovali prostorski zakonik, ki obvladuje na normativni ravni vse velike gradnje, od prostorskega načrtovanja, strateškega, izvedbenega, od dovoljevanja pravne dimenzije do gospodarjenja z zemljišči, zemljiške dimenzije in seveda tudi obdavčevanja, gremo v smeri drobljenja. S posameznimi zakoni, med katere štejem tudi Zakon o prostorskem načrtovanju, smo šli prav v nasprotni smeri in izničili že doseženo raven integralnega prostorskega načrtovanja in dovoljevanja posegov v prostor.

Zdi se, da je tokratni posvet naravnian nekoliko bolj optimistično, kajti govora je o obeh oziroma predlogih za konkretne rešitve, kar zajema tudi sporočilo o tem, da moramo prekiniti s prakso zanemarjanja prostorske komponente družbenega in gospodarskega razvoja. Mislim, da je to z vidika razvojnega načrtovanja, in ne samo prostorskega načrtovanja, resen problem. Ko se umešča objekte v prostor, ko se načrtuje stanovanjska naselja in zgradbe, nihče ne razmišlja o sistemu naselij, prostorskih ureditvah, dostopnosti in podobnih zadevah. Preprosto se gradi tam, kjer je neka pobuda močnejša od neke druge pobude na neki drugi lokaciji. Zato se mi zdi, da imamo opraviti z novo razpršitvijo, ne samo suburbanizacijo, ampak reruralizacijo prostora in s tem povezanimi velikimi stroški, problemi in težavami v dostopnosti. Dokler je osebni avtomobil še sredstvo, ki si ga v vsakdanjem življenju lahko privoščimo, ne glede na to, da že danes povzroča velike probleme in stroške, bo še šlo. Ko pa temu nekoč ne bo več tako, in ta »nekoč« se bliža hitreje, kot si mislimo, se bomo vprašali po posledicah takšne prostorske politike.

Pred kratkim je bil v Državnem zboru sprejet Zakon o kmetijskih zemljiščih. Sam ga ne podpiram, čeprav kot predsednik DZ nisem glasoval proti. Po pravici povedano zakon uvaja nekatere bolj sodobne in primernejše mehanizme upravljanja s kmetijskimi zemljišči in jih obravnava kot naravni vir. In kot naravni vir jih je

tudi treba obravnavati! S tega vidika nisem imel pripomb na ponovno uvedbo nadomestila za spremembo namembnosti iz kmetijskega v stavbno zemljišče. Za uporabo naravnega vira je pač treba plačati določeno ceno. Ne verjamem pa, da bo to dober okvir za zaščito kmetijskih zemljišč. Preprosto zato, ker se tudi sedaj lahko ponovi praksa, da bodo občine in država zainteresirane za spremembo namembnosti prav najboljših zemljišč, saj si tako lahko obetajo višje prihodke. V sociologiji temu pravimo nehotene posledice družbenega intervencionizma, saj z ukrepom dosegamo prav nasprotno cilje od tistih, ki smo si jih želeli in pričakovali. To se je že dogajalo in bojim se, da se lahko dogaja še naprej. Res je, da je sedaj nekaj več mehanizmov, ki to preprečujejo, ampak kljub vsemu bodo apetiti nastali, kajti sama cena nadomestila ne bo prepričala močnih investorjev, da na takšnih zemljiščih ne bi gradili. Prepričan sem, da je najboljši mehanizem za zavarovanje kmetijskih zemljišč striktno in dobro prostorsko planiranje. Kjer se ne sme graditi, se pač ne sme graditi. S tega vidika nismo nikoli izkoristili dobrega in striktnega prostorskega planiranja, zato si bomo morali pomagati z nadomestnimi mehanizmi.

Danes je tema tudi Kras. Pred petnajstimi leti so prihajali ljudje s Krasa in primorskih območij in govorili, da Kras propada, da se zarašča, da populacija odhaja, zgradbe propadajo, da če ne bomo nekaj storili, bo Kras postal divjina itd. Danes pa govorijo, da se Kras uničuje, da se poseljuje, pozidava, se izkorišča, da vdirajo tuje kulture in tako naprej. Verjamem, da je približno tako, a se sprašujem, kaj pa se je vendar mislilo po tem, ko so padle meje med državama, po tem, ko je Trst, gledano z vidika prostorskega sociologa, dobil ponovno del svojega nekoč izgubljenega naravnega zaledja?

Sedaj obstajata dve strategiji. Ena je, da ničesar ne damo, da se zapremo in hočemo tako ureditev, kot je bila nekoč. Se pravi, da se zapremo, da nočemo sprememb. Ali pa uberemo drugo strategijo, ki je nevarna, in sicer, da naj stihija postavi stvari na svoje mesto. Ne ena ne druga strategija nista dobri. Prva ne bi zdržala pod pritiski, druga pa je slaba sama po sebi. Kar potrebujemo je nek razvojni model prostorske ureditve, aktivni odziv na to, da je pred nami mesto, ki je bilo pred tem zaprto z mejo, da imamo pred seboj slovensko obalno aglomeracijo, ki se bo, pa če to hočemo ali ne, v prihodnjih desetih letih integrirala s tržaško. Vprašanje je, ali bomo žrtve integracije ali bomo akterji v tej integraciji, ki se bo zgodila?

**

Mag. Maja Simoneti, koordinatorica skupine *Odgovorno do prostora!*

Kot koordinatorica skupine *Odgovorno do prostora!* zastopam enajst organizacij, ki so se lani spomladi na osnovi Poziva prostorskih načrtovalcev za spremembe v urejanju prostora in po tematskem posvetu o spremembah v Državnem svetu organizirale v neformalno civilno-družbeno skupino strokovnih organizacij. Nastopam v imenu Zbornice za arhitekturo in prostor Slovenije, Inštituta za politike prostora, Inženirske zbornica Slovenije, petih oddelkov fakultet, članic Univerze v Ljubljani: Katedre za urbanizem Fakultete za arhitekturo, Katedre za prostorsko planiranje Fakultete za gradbeništvo, Oddelka za krajinsko arhitekturo Biotehniške fakultete, Oddelka za geografijo Filozofske fakultete, Fakultete za družbene vede, Društva urbanistov in prostorskih planerjev Slovenije, Društva krajinskih arhitektov Slovenije in Zavoda za prostorsko kulturo Trajekt. Skupaj smo se zavezali k sodelovanju pri uveljavljanju sprememb v urejanju prostora, z izvajanjem samostojnih in skupnih dogodkov, oblikovanjem stališč do razmer in zakonodaje, z namenom zagotoviti odgovornejšo rabo prostora in večjo slišnost strokovnih sporočil v javnosti, medijih in politiki ter z željo uveljaviti šest sklepov z lanskega posveta.

V duhu nezadovoljstva s predlogom Zakona o umeščanju prometne, energetske in vodne infrastrukture v prostor jeseni leta 2009 in spodbujeni s »Pozivom za spremembe« pozimi 2010, smo se povezali in z razmeroma preprosto organizacijsko strukturo dosegli, da so posamezni partnerji izvedli več strokovnih dogodkov, okroglih miz, posvetovanj, razstav, ki so promovirali kritičen prostorski diskurz in spodbujali, da se je o vidikih urejanja prostora govorilo več in bolj kompleksno, ne le enostransko in na probleme naravnano, ter tudi širše kot pred tem. Predvsem v drugi polovici leta 2010 se je naše delovanje ponovno osredotočilo na nove zakonske predloge in na različne napovedi sprememb. Odzivi so utrdili naše prepričanje, da je organizirano delovanje strokovne družbe smiselno in vsaj občasno tudi učinkovito.

Ideja, da se letos ponovno sestanemo v Državnem svetu, se je zdela logično nadaljevanje sodelovanja. Naš namen je ponovno opozoriti, da vsi sklepi z lanskega posveta še vedno držijo, da smo v Sloveniji še vedno v zadregi vsakič, ko se

sprašujemo o stanju v prostoru, o tem, kakšni so podatki in kako se kriteriji stanja spreminjajo skozi čas. Teh podatkov nimamo. Zato nas še vedno skrbi horizontalna neuskklajenost zakonodaje, prostorsko planiranje od zgoraj navzdol in tudi siceršnje vprašanje zaprtosti procesov in izključevanja civilne družbe, ne samo strokovne ampak tudi širše, iz razprav o razvoju v prostoru in o prostorskih razsežnostih razvoja nasploh. Na zadnje smo tako pristojnega ministra kot pisce alternativnih programov opozorili spomladi lani, ko se je za kratek čas odprla razprava o novi strategiji razvoja države. Opozarjamo tudi na pomanjkanje raziskovalnega dela, ki je temelj za argumentirano razpravo in dobre rešitve. Med pripravami na letošnje srečanje smo zbirali ideje o vseh možnih problemih in o vseh primerih, s katerimi smo se v letu delovanja srečali. Tu je Zakon o kmetijskih zemljiščih, tu je vprašanje Krasa in marsikaj manj izpostavljenega, a nič manj pomembnega. Odločili smo se za teme in področja, katerih obravnava obeta spremembe, ki potrjujejo, da je organiziran in dosleden način odzivanja na razne posege v sistem urejanja prostora vendarle smiseln.

Z zasnovo tokratnega posveta smo se namenoma izognili izključno kritični drži in kot referente povabili kolege, ki bodo v parih spregovorili o obetih sprememb v urejanju prostora, o izkušnjah vzpostavljanja dialoga, sporazumevanja in usklajevanja, ki zagotavlja boljše rešitve in z majhnimi koraki, od primera do primera, morda celo spreminja sistem urejanja prostora. Prihajajo z različnih področij prakse, iz različnih sektorjev, resornih in vladnih strokovnih služb. Njihovi prispevki sporočajo, da je za dobre rešitve treba črpati znanje in izkušnje iz najširše možne platforme strokovne in širše civilne družbe.

Trajnostni razvoj poselitve

Robert ROGIČ

Že devet let se aktivno ukvarjam s problematiko Krasa, ki je bila izpostavljena s strani predsednika Državnega zbora in s katerim bi se lahko skoraj v celoti strinjal. Ne bi se pa strinjal, da je rešitev tako zelo enoznačna. Ljudje, ki so takrat hodili k predsedniku Državnega zbora, so izražali svoja stališča o tem, kaj se s Krasom dogaja. Razvoj Krasa je, tudi s pomočjo države, šel v pravo smer, a se je zgodilo to, kar so mnogi takrat morda pričakovali ali tudi napovedovali, da se je ta razvoj spremenil v devastacijo. Zastavlja se vprašanje, ali je šlo za kratkovidnost in kdo je pri tem umanjkal. Še vedno je čas, da se za Kras poskrbi na način, kot je bilo načrtano leta 2000, in sicer skozi Kraški regijski park, na način, ki bi omogočil uravnotežen trajnostni razvoj za ljudi, ki tam živijo, in z dejavnostmi, ki v kraški prostor spadajo in so trajnostno naravnane.

Kot je razbrati iz medijev, smo znana civilna iniciativa, z veliko medijske »kilometrine«, kar je tudi orožje civilne družbe. Tako kot drugi pripadniki civilne družbe bi si želeli, da bi bili že v samem začetku vključeni v začetne faze raznih projektov in posegov v prostor, tudi v priprave občinskih in državnih prostorskih načrtov. Na žalost temu ni tako. Zavedamo se, kje je v naši zakonodaji določeno mesto javnosti, na kateri točki se lahko javnost vključi in tega se pripravljavci tudi držijo in zato ne počnejo nič protizakonitega.

Na Krasu smo se kot civilna iniciativa večkrat oglasili, od leta 2002 zelo intenzivno. Vključevali smo se z mnogimi nepovezanimi posegi. V zvezi z omenjeno problematiko poselitve Krasa smo postali medijsko najbolj prepoznani, čeprav je šlo tudi za druge posege. Zakaj smo se oglašali? Zakaj smo bili kritični? Civilna družba na Krasu ni imela lahke naloge. V bistvu smo le na glas izrazili tisto, kar je že bilo sprejeto (npr. skupni lokalni razvojni programi občin ali pa državna strategija prostorskega razvoja, drugi dokumenti in aktualni projekti). Naglas smo opozarjali, da se načrtujejo posegi, ki niso v skladu z legitimno sprejetimi razvojnimi programi na občinskem svetu ali v Državnem zboru. Tako je bilo tudi v primeru poselitve in zaščitne klavzule, pri čemer smo zelo spretno izrabili instrument, ki nam ga je omogočala pristopna pogodba z Evropsko unijo. Opozorili smo na problem

prekomerne poselitve in preobsežnih satelitskih naselij na Krasu, ki so bila narejena izključno za trg.

Na Krasu nas v bistvu najbolj moti izključevanje civilne družbe in javnosti. Javnost bi se npr. lahko vključila v delavnice pri pripravi konkretnega OPN-ja, ampak na žalost ta poskus ni bil ravno pravi, ali pa so ga ljudje na Krasu zaradi izjemne zgodovinske hipoteke zadnjih let sprejeli z zelo velikim nezaupanjem in odporom. Zato se je zgodilo, da je poskus delavnic, ki bi pripeljale do nekih ustreznih rešitev pri pripravi občinskih OPN-jev, na nek način izvodenel.

Drugo, na kar vsa leta opozarjamo, je upravljavski načrt za Naturo 2000. Te ideje smo večkrat naslovili na mnoge inštitucije. Tudi občine bi imele možnost, da bi lahko začele te postopke. Imamo primer sosednjih občin v Republiki Italiji, kjer so na podlagi evropskega projekta prišli do upravljavskega načrta. Pri nas se srečujemo s sistemom, da je vse dovoljeno in se nič ne da. Pogrešamo regionalno prostorsko načrtovanje in predvsem obravnavo regije Kras kot neke subregije bodisi primorske bodisi slovenske ali pa čezmejne.

To so trije ključni problemi, ki so verjetno povezani z vsem, kar se je na Krasu dogajalo in na kar smo ves čas opozarjali in pogrešali. Kot civilna družba bomo še naprej spremljali in budno pazili, kaj se na Krasu dogaja.

Leon KOBETIČ

S Krasom se ne bom veliko ukvarjal. Pa ne zaradi tega, ker bi menil, da so problemi na Krasu zanemarljivi, ampak predvsem zaradi tega, ker bi rad, da se zgodi civilna iniciativa za izboljšanje poselitvene podobe Štajerske. To, na kar na Krasu opozarjamo sedaj, je tam postalo že družbeno sprejeto.

Rešitev imamo že nekaj časa, a je ne moremo realizirati. Naj ponazorim, kako je videti prostorsko-načrtovalski proces. Ko državljani pove, da je že pred letom dni podal pobudo za zazidljivost, a se ni zgodilo še nič, ga ni junaka, ki bi mu pogumno povedal, da se tudi ne bo zgodilo nič. S tem bi načrtovalec izgubil pet minut časa in potem svoje aktivnosti preusmeril dejansko na reševanje tistih problemov, ki so ključni za to družbo. A pri nas gremo po drugi poti v stilu »dajmo pomagati«. Župan, minister, politika pravijo, da se zavzemajo za vse dobre predloge. Vendar so vsi predlogi dobri. Kapital je naš najhujši sovražnik samo zato, ker nismo ločili seme od plevla. Zakon je dober in pravi »ne!« Iz temeljnih načel tako zakonodaje o prostorskem načrtovanju kot zakonodaje o varstvu okolja je razvidno, da smo na načelni ravni trajnostno paradigmo že sprejeli in se o tem že družbeno dogovorili, vendar je na operativni ravni ne izvajamo.

Operativni predpisi se vse bolj zapletajo v normativizem, legalizem in postopke, ne pa v pravo in stroko. Pravila si izmišljamo sproti, od primera do primera. Še tisti, ki smo si ga izmislili včeraj, danes za nas ni več dober. Zato ni čudno, da je laična javnost kritična, stroka pa otopela in nemočna. Odgovorno do prostora smo se zbrali zato, da bi povedali, da vendarle znamo. Tukaj stroki ne bom povedal nič novega, saj ve, kako. Napisal sem rešitve v sedmih korakih.

Prvi korak je kritična ocena stanja, ki je nimamo, a bi jo morali narediti. Pa ne zato, da bi kritizirali, ampak zato, da bi ukrepali. Drugi korak je realna ocena potreb, ki je tudi nimamo. Svoje potrebe napihujemo v nedogled, namesto da bi se realno pozicionirali. Ključna za oceno je realna potreba zalog, ki jih rabimo. Tretji korak je resna revizija preteklih odločitev. Naši predhodniki so namensko rabo, na kateri danes temelji urejanje prostora, začrtali v 80-ih letih. A primerjajte isti prostor v drugem času! Dokler se ta družba ne bo odločila, da je pripravljena na resno revizijo teh odločitev, toliko časa ima stroka zvezane roke. Četrty korak je prostorsko-načrtovalski proces. Saj ga znamo narediti, saj to ni problem. Je pa velik problem, da nihče ne presoja gospodarskih posledic naših dejanj. Če že imamo v sistem vgrajene prostorske in okoljske preveritve, pa gospodarskih posledic našega prostorskega načrtovanja nihče resno ne presoja. Naslednji korak je načrtovanje namenske rabe. To znamo, ampak ni konca temu procesu. Nihče ne spremlja, kaj se z našimi plani dogaja. Nihče ne ukrepa, da bi se res zgodilo nekaj od načrtovanega. In sedmič, realizacija spremljanja in ukrepanja, za kar je izjemnega pomena dvoje. Eno je družbeni dogovor in to ni zakon. Zakon tega ne bo rešil. V zakonu že piše o razmerju med zasebno lastnino in javnim interesom, ki sta dve temeljni vrednoti. Prostorski načrtovalci si dostikrat zamišljamo, da bomo kar na podlagi zapisanega, npr. da je javni interes nad zasebno lastnino, rešili ta problem. To je družben dogovor. V drugem primeru pa gre res za pravno ureditev, kar pa je strokovno vprašanje, in sicer pravna ureditev statusa stavbnega zemljišča. Stroka je glede tega enotna, a družba ne. Menim, da je treba vključiti razvojne nosilce urejanja prostora v prostorsko načrtovanje.

Usklajevanje prostorskega razvoja

Tadej ŽAUCER

V prostorskem načrtovanju nastopajo različni deležniki z različnimi pobudami, ki jih usklajujejo z različnimi sektorji. Po usklajevanju, ki je načeloma vsem razumljivo, naj bi načeloma prišli do najboljše možne rešitve. Problem pri tem je, da velja splošno prepričanje, da je najboljša možna rešitev prostorski načrt. V praksi torej pretežno usklajujemo prostorske načrte in ne prostorskega razvoja. Končni cilj vsakega načrtovanja pa bi moral biti udejanjen razvoj, skladen z različnimi interesi. To ne pomeni nujno razvoja, povsem skladnega s sprejetim aktom, pomeni pa usklajen razvoj tudi v izvedbi. Veljaven planski dokument ne more biti končni cilj usklajevanja. Cilj je lahko le udejanjen razvoj, ki je skladen z usklajenimi interesi. In prav na tej implementacijski strani povsem manjka vsako usklajevanje.

Razvoj, ki se udejanji po sprejetju določenega prostorskega načrta, pogosto presega okvir, ki so bili zastavljeni in usklajeni med pripravo načrta. Vprašanje je, ali so okviri pretesni in dejansko onemogočajo razvoj, ali pa so želje po razvoju preširoke in hkrati zavedanje o potrebnosti usklajevanja prenizko. Na strateški ravni usklajene in v prostorske strategije zapisane rešitve, se tako ne uresničujejo. Namesto njih pa se prepogosto, ob sklicevanju na prestroge planske okvire, uresničujejo parcialne ad-hoc rešitve, ki med seboj niso usklajene. Vsekakor pa lahko rečemo, da prostorsko načrtovanje, kot ga danes izvajamo v Sloveniji, ni učinkovito in ne služi svojemu namenu.

Intervjuji z občinskimi urbanisti, izvedeni v sklopu doktorske disertacije Lidije Breskvar Žaucer (2010) so pokazali, da se anketirani večinoma strinjajo, da prostorski razvoj poteka parcialno ter da za razvojnike planske opredelitve niso pomemben kriterij za izbor investicije. Večinoma menijo, da je nezazidanih stavbnih zemljišč dovolj, da pa med občinami in razvojniki ni sodelovanja pri iskanju primernih zemljišč. Menijo tudi, da bo prostorski načrt pri tem obdržal nepomembno ali manj pomembno vlogo tudi v prihodnje, po sprejetju nove generacije prostorskih aktov. Prihodnji prostorski razvoj je pač podvržen predvsem parcialnim kapitalskim interesom, spremembe prostorskih aktov pa so praviloma izvedene na pobudo zasebnih investitorjev in le izjemoma zaradi širših družbenih

interesov. Občine po večinskem mnenju njihovih urbanistov praviloma nimajo ustreznih strateških usmeritev in vizij prostorskega razvoja. Mnenje investitorjev, ki investirajo v stanovanjsko gradnjo za trg, večinoma sovпада z mnenjem občinskih urbanistov. Strinjajo se, da je pri odločanju o lokaciji investicij veljaven prostorski načrt precej manj pomemben kot potencialno večji dobiček ob spremembi namembnosti. Prepričani so tudi, da so občine za njihov ozek interes brez večjih težav pripravljene prilagoditi prostorske načrte, ki naj bi bili usklajeni na podlagi širših družbenih interesov.

Tipičen primer takega razvoja je denimo občina Grosuplje, ki je v kakovostnem občinskem planu, pripravljenem še v osemdesetih letih prejšnjega stoletja, poleg zazidljivih površin, predvidela tudi površine za dolgoročni razvoj po zapolnitvi prvih. Sedanje stanje kaže, da se je znotraj zazidljivih, načrtovanih površin, zgradilo precej individualne gradnje, vendar še zdaleč niso zapolnjene. Na območjih za dolgoročni razvoj se ni zgodilo popolnoma nič. Vsa kompleksna stanovanjska gradnja za trg se je namreč razvila na ostalih površinah, ki so postale zazidljive šele s spremembami plana na osnovi parcialnih, strateško neusklajenih interesov kapitala.

Drug primer je Divača, kjer so se na pobudo lokalnega gospodarstva odločili za spremembo plana in načrtovali poslovno cono. Ker občina sama ni zmogla cone tudi izvesti, je v projekt vstopil zasebni partner. Cona je postala zazidljiva, sprejet je bil občinski podrobni prostorski načrt, zaradi nesoglasij pa se ta ni zgradila in ostalo je degradirano zemljišče. Občina je v upanju na boljši razplet zgodbe plansko uskladila novo cono, vendar se je zgodba ponovila, le da tokrat z drugim partnerjem. Obe coni danes stojita neizrabljeni, kot deponiji gradbenega materiala, občina pa celo razmišlja o tretji coni. Obe planski rešitvi sta bili seveda sektorsko usklajeni, od sprejetja prostorskega načrta pa se je usklajevanje ustavilo. Stanje je pač odraz tega.

Tretji primer je Murska Sobota, ki je na kmetijskih zemljiščih načrtovala in že komunalno opremila poslovno cono, ki danes sameva poleg sosednjih površin, ki se bolj ali manj stihijsko pozidavajo.

Usklajenost v prostorskem načrtovanju je torej večplastna. Najprej gre za usklajenost izraženih potreb in interesov, ki se odražajo v prostorskem aktu, v naslednjem koraku pa posledično za usklajenost prostorskega razvoja z resničnimi potrebami, z razvojem sosednjih območij, s prihodnjim in preteklim razvojem. Usklajeni morajo biti tudi izraženi sektorski interesi, saj ne izhajajo nujno iz resničnih potreb. Resnične potrebe so dinamične v prostoru in v času, in med seboj prepletene in soodvisne. Neuspeh stroke pri usklajevanju dejanskega prostorskega razvoja pa pomeni neučinkovitost prostorskega načrtovanja, ki vpliva na nizek ugled stroke, na malodušje strokovnjakov in občinskih uradnikov, zadolženih za

prostor. Dejanski prostorski razvoj danes izraža realnost tržnega egoizma in nizke ravni prostorske kulture.

Tatjana RENER

Moj namen je opozoriti na pomen prostorskih razsežnosti razvoja v obmejnem oziroma čezmejnem prostoru, pri čemer bi morala strateška prostorska politika odigrati proaktivno vlogo. Regionalna pisarna Štanjel, kot dislocirana pisarna Službe Vlade Republike Slovenije za lokalno samoupravo in regionalno politiko, je vključena v že četrto generacijo čezmejnih programov in projektov, s katerimi se spodbuja čezmejno sodelovanje med institucijami obmejnega območja med Slovenijo in Italijo. Doslej je bilo izvedenih preko 300 različnih projektov, ki zadevajo vsa področja, od gospodarskega do kulturnega sodelovanja, večina pa se nanaša v taki ali drugačni obliki na *prostor* v najširšem pomenu besede.

Vloga »prostora« oziroma prostorske politike Slovenije v hierarhiji EU integracijskih procesov

Integracijski procesi od nacionalne vlade zahtevajo določitev nove vloge prostorske politike, saj se je Republika Slovenija znašla sredi novih nadnacionalnih koalicij: nastajajo makro regionalne strategije, evroregije, čezmejna združenja za teritorialno sodelovanje, vse s ciljem spodbujati večjo teritorialno integracijo, kohezijo, hkrati pa z uvajanjem »place-based« pristopa vendarle ohranjati razlikovanje teritorijev, značilnosti območij – kar pomeni, da prostor šteje!

Da bi se Slovenija strateško pozicionirala v širšem prostoru in uspela ohraniti svojo razpoznavnost in s tem primerjalno prednost, ki izhaja predvsem iz prostora, mora najprej okrepiti partnerstvo/sodelovanje z lokalnimi akterji, bistveno bolj poudariti in graditi na notranjih lokalno-regionalnih potencialih (notranja kohezija). Od ravnovesja med pristopoma »od zgoraj navzdol« in »od spodaj navzgor« bo odvisno, kakšno vlogo bo Slovenija ohranila navzven: na križišču, na presečišču, ali nekje na obrobju. Veliko preveč časa porabimo za dokazovanje, kaj nekam ne sodi, kot pa za iskanje skupnih celovitih strategij, kaj je tisto, zaradi česar smo lahko posebni, kar nas razlikuje in kako bi to še razvili.

Evropsko združenje za teritorialno sodelovanje ali goriški EZTS

Čezmejni projekti sodelovanja so prerasli že v prvi primer institucionalizirane oblike, ki je nastala na Goriškem: dve slovenski in ena italijanska lokalna skupnost so ustanovile prvo Evropsko združenje za teritorialno sodelovanje (v nadaljevanju EZTS), to je območje občin: Comune di Gorizia (I), Mestna občina Nova Gorica (SLO) in občina Šempeter-Vrtojba (SLO). V konvenciji in statutu so določili pogoje

za delovanje samostojne pravne osebe s sedežem v Gorici (IT) in za odločanje o skupnih zadevah. Med številne naloge so tudi zapisali, da bo skupščina, ki jo sestavlja 12 članov, zagotavljala dialog in konfrontacijo pri prostorskem načrtovanju in varovanju okolja. Področje urejanja prostora s tem dejansko pridobiva nove razsežnosti.

Razprava o EU teritorialni agendi in skupna prostorska percepcija

Na nivoju Evropske unije poteka razprava o tem, ali 27 držav članic sploh lahko doseže skupno stališče o prostorski percepciji, o razmerju med EU in nacionalnimi prostorskimi politikami, o razmerju do regionalnih politik, o odnosu med mesti in podeželjem.

Vsa ta vprašanja zadevajo sleherno skupnost, manjšo ali večjo. Še bolj izrazito se kažejo na primerih funkcionalno zaokroženih obmejnih regij, ki so v upravljanju več držav, kot je npr. Kras. Prostorska politika mora zagotoviti jasne smernice za vzpostavitev odnosov med osrednjimi urbanih centri in podeželjem znotraj Krasa kot tudi navzven do sosednjih gravitacijskih centrov. Nastajajo skupna omizja, sestavljena iz predstavnikov oblasti iz dveh držav, ne da bi prej imeli jasno vizijo, kaj in kakšen prostor želimo skupaj razvijati. Nadvlada ozkih interesov bi imela dolgoročno pogubne učinke. Pomenila bi negacijo »place-based« pristopa, ki edini lahko zagotovi trajnostni razvoj v dobro vseh.

Odgovore na vprašanja, kako izkoristiti teritorialni potencial, primerjalne prednosti in bistveno bolj upoštevati prostorske dimenzije, ki so značilne za čezmejno kraško kulturno krajino, pričakujemo od partnerjev, ki so vključeni v strateški projekt KRAS-CARSO, ki ga sofinanciramo iz Programa čezmejnega sodelovanja SI-IT 2007-2013, in katerega vodilni partner je občina Sežana. Nedvomno Kras potrebuje nadgradnjo vseh dosedanjih razvojnih programov s primerno obliko skupnega prostorskega plana. Projekt KRAS-CARSO pomeni izziv, saj odpira možnosti za izdelavo pilotnega primera teritorialne agende za čezmejno funkcionalno zaokroženo regijo z večnivojskim upravljanjem po vzoru EZTS, ki bi zagotavljal usklajevanje politik, nadgrajevanje znanja in obstoječih omrežij.

Pomen tal in kmetijskih zemljišč

Dr. Marina PINTAR, dr. Aleš MLAKAR

Tla v svojih osnovnih funkcijah, ki niso vezane neposredno na kmetijstvo, omogočajo niz ekosistemskih storitev, ki še zdaleč niso pomembne samo za kmetijstvo. Tako so tla zalogovnik anorganskih hranil. Organski opad omogoča, da v sistem kroženja snovi vstopa organska snov, ki je pomembna v nadaljnjih procesih presnove. Poleg anorganskega in odmrlega organskega materiala so v tleh tudi predstavniki živega sveta. Poleg rastlinskih korenin še mikroorganizmi in predstavniki živalstva, ki pomagajo pri presnovi organske snovi. Mikro in makro organizmi v tleh, poleg razgrajevanja neškodljivih snovi, uspešno razgrajujejo tudi onesnažila, ki bi se sicer kopičila v tleh do stopnje, ko bi bila tla toksična, ali pa bi se spirala v podzemne vode.

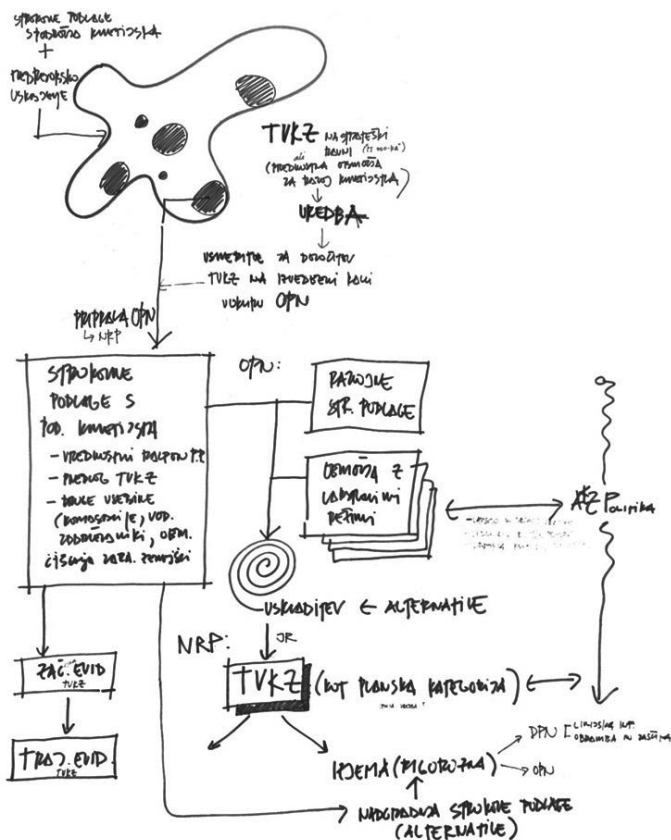
Tla s svojo sposobnostjo čiščenja vode igrajo izjemno pomembno vlogo. Poleg tega zadržujejo vodo, ki ob dežju pronica preko nje in se iz nje kasneje sprošča v površinske vode. To omogoča, da je v naših vodotokih voda tudi, ko so padavine že davno ponehale.

Tla, ki poleg zgoraj naštetih funkcij omogočajo še gojenje kulturnih rastlin za človeško ali živalsko prehrano, s tem pridobijo eno najpomembnejših funkcij, vendar morajo biti globoka vsaj okoli 30 cm. Če vemo, da en centimeter tal nastaja (odvisno od geološke podlage) okoli 500 let, so tla le pogojno obnovljiv naravni vir. V merilu človeškega življenja je o tleh primerneje govoriti kot o neobnovljivem naravnem viru.

Ena najosnovnejših značilnosti kmetijskih zemljišč so tla, ki omogočajo rastlinsko pridelavo za hrano za ljudi in živali. Prav zaradi tega dejstva lahko govorimo ne le o pomenu tal, temveč o pomenu kmetijskih zemljišč, ker imajo tla poleg vseh prej naštetih funkcij še funkcijo pridelave hrane. Dejstvo, da je hrana v sedanjem trenutku še izjemno poceni, seveda pomeni, da je potencial kmetijskih zemljišč za pridelovanje hrane med ljudmi izjemno nepomemben in kmetijska zemljišča premalo cenjena. Vendar se moramo zavedati, da postaja samooskrba ena ključnih nacionalnih prioritet. Hrana postaja (poleg vode) geostrateška surovina in

Slovenija je premajhen igralec za možnost vplivanja na trg. Poleg tega prevoz hrane na globalnem nivoju povečuje ogljični odtis (Plut, 2011).

Slovenija je po obsegu kmetijskih obdelovalnih površin (njive in vrtovi) na repu držav članic EU. Glede na površino države imamo v uporabi samo še 8,8 % obdelovalnih površin in 25,9 % kmetijskih površin. V Evropski uniji je teh površin 25,9 oziroma 43,7 % (Europe in figures – Eurostat Yearbook, 2008). Dodaten problem v Sloveniji je, da površine že tako majhnega obsega pospešeno izgubljam. V obdobju od 2007-2011 smo z urbanizacijo izgubili 10 245 ha, kar je 7 ha (t.j. velikost povprečne slovenske kmetije)/dan (Vrščaj, 2011). V enakem obdobju smo imeli tudi 24.000 ha zemljišč v zaraščanju. Fenomen je ponavadi povezan s socio-ekonomskimi problemi in se prostorsko pojavlja na popolnoma drugih lokacijah kakor urbanizacija.

Slika 1: Shema določanja trajno varovanih kmetijskih zemljišč. Usklajevalni sestanek med Ministrstvom za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ter *Odgovorno do prostora!* 16.10.2011

Sodelovanje strokovne javnosti pri pripravi sprememb in dopolnitev Zakona o kmetijskih zemljiščih.

Zaradi večplastnega pomena tal in kmetijskih zemljišč je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano v l. 2010 pristopilo k pripravi sprememb in dopolnitev Zakona o kmetijskih zemljiščih. Partnerstvo *Odgovorno do prostora!* je začetnim verzijam zakona ostro nasprotovalo. Sprejem zelo sektorsko naravnane koncepta varstva kmetijskih zemljišč bi namreč pomenil nadaljnji razpad sistema celovitega prostorskega načrtovanja in ne bi dosegel zelene učinkovitosti.

Na povabilo ministra za kmetijstvo je skupina strokovnjakov sodelovala pri zasnovi drugačnega koncepta varstva kmetijskih zemljišč. Gre za redke primer tvornega sodelovanja zakonodajalca s strokovno javnostjo, temelječega na dobronamernosti, demokraciji, strokovnem znanju in ustvarjanju skupnih ciljev in rešitev.

Bistvena značilnost novega zakona je vpetost varstva kmetijskih zemljišč v urejanje prostora. Ta se kaže v:

- ciljih zakona - poleg »ohranjanja in izboljševanja pridelovalnega potenciala ter povečevanja obsega kmetijskih zemljišč za pridelavo hrane« je cilj zakona tudi »ohranjanje krajine ter ohranjanje in razvoj podeželja«;
- strateškosti - določitvi območij za kmetijstvo in pridelavo hrane, ki so strateškega pomena za Slovenijo;
- obvezi izdelave strokovnih podlag s področja kmetijstva;
- ustvarjanju manevrskega prostora za usklajevanje interesov v prostoru;
- določitvi trajno varovanih kmetijskih zemljišč v občinskem prostorskem načrtu, torej kot planske kategorije, in
- ukrepih kmetijske zemljiške politike.

Prostor je omejena dobrina, zato se bo manevrski prostor njegovega urejanja nenehno zmanjševal. Razvoj družbe, ki zahteva nenehno poseganje v prostor ter povečevanje varstvenih prizadevanj, ki so posledica vedno bolj izostrenih problemov v okolju, vključno s problemi pridelave hrane, pa hkrati pomeni tudi naraščanje konfliktov interesov. Ta grožnja zahteva skladno varstvo kmetijskih zemljišč in urejanje prostora. Tvorno in aktivno reševanje aktualnih problemov, ob kritičnem upoštevanju trendov razvoja in oblikovanje jasnih in skupnih ciljev, je ključnega pomena. Cilji prostorskega razvoja, vključno z razvojem kmetijstva, se morajo jasno odraziti v prostorskem konceptu, ki naj preseže negotovost o tem, kaj bo družba s posameznim delom svojega ozemlja počela v prihodnje, katera območja bo strateško ohranjala in katera območja aktivno spreminjala.

Tudi zaradi tega je pri urejanju prostora treba ohraniti nadsektorski značaj ter prostorskemu načrtovanju priznati vlogo demokratičnega procesa. Ključno je preseganje logike pasivnega prostorskega načrtovanja, »pobudbenega« urbanizma na eni strani ter togih varstvenih izhodišč na drugi strani. Urejanje prostora je način usklajevanja interesov v prostoru in tudi usklajevanje interesov varstva kmetijskih zemljišč, kar je najlaže doseči z metodami prostorskega načrtovanja. Z aktivnim prostorskim načrtovanjem je treba preseči prakso, osredotočeno na investitorske pobude ter nenehno uslužno spreminjanje prostorskih aktov. Hkrati se je treba zavedati, da ima vsaka doba pravico pustiti v prostoru svoj pečat. Vendar je pri tem pomembno, da ohranja vitalne koncepte in se obnaša spoštljivo do prostora kot skupka odnosov človeka in narave. Usmerjanje vzdržnega razvoja v prostoru mora torej temeljiti na uskladitvi razvojnih in varstvenih izhodišč nekega prostora in predmeta samega varstva. Pri tem je ocenjeno, da lahko tudi aktualne spremembe in dopolnitve Zakona o varstvu kmetijskih zemljišč prispevajo k celovitemu in odgovornemu načrtovanju prostora.

Literatura:

Europe in figures – Eurostat Yearbook, 2008. Pridobljeno 15.11.2009 s spletne strani: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-CD-09-001-09/EN/KS-CD-09-001-09-EN.PDF.

Hudoklin J. (ur.), 2002. Kmetijstvo in prostorski razvoj Slovenije: Zasnova. Novo mesto, Acer d.o.o., Novo mesto.

Ogrin D. (ur.), 1996. Strategija varstva krajine v Sloveniji. Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Inštitut za krajinsko arhitekturo, Ljubljana.

Plut D., 2011. Prehranska varnost planeta in Slovenije. [Http://www.svo-rs.si/web/portal.nsf](http://www.svo-rs.si/web/portal.nsf).

Vrščaj B., 2011. Urbanizacija/pozidava kmetijskih zemljišč 2077-2011. Posvet: Bomo ostali brez kmetijskih zemljišč in brez hrane? http://www.svo-rs.si/53sejaSVORS/2SVO_Vrscaj.

Vključevanje javnosti v postopke prostorskega načrtovanja

Lenča Helena ŠOLAR, Mateja ŠEPEC JERŠIČ

Uvod

Ministrstvo za okolje in prostor kot koordinator priprave državnih prostorskih načrtov ugotavlja, da pri umeščanju objektov državnega pomena v prostor prihaja do težav pri usklajevanju predlaganih rešitev. Ker je potrebno najti konsenz med potrebami po umestitvi prostorske ureditve s strani države in pričakovanji in zahtevami javnosti, smo skozi novo zakonodajo vpeljali zgodnejše in bolj aktivno vključevanje javnosti v postopek priprave državnih prostorskih načrtov. Novosti preizkušamo na primeru državnega prostorskega načrta za državno cesto po Mežiški dolini.

Do sedaj opravljene aktivnosti

Pobuda za državni prostorski načrt za projekt državne ceste po Mežiški dolini je bila podana v letu 2004. Program priprave je bil sprejet maja 2006, v oktobru 2007 pa je bil pripravljen predlog najustreznejše variante. Nobena od dveh, v študiji variant vrednotenih in medsebojno primerjanih variant, ni niti po optimizacijah dosegla sprejemljivosti v lokalnih skupnostih Ravne na Koroškem in Prevalje. Sprejeta je bila odločitev za preveritev načrtovalskih izhodišč in oblikovanje novih variant, med katerimi bomo iskali najustreznejšo, za katero pa želimo imeti tudi kar največji konsenz javnosti.

Priprava procesnega načrta z namenom priprave sprejemljivejše rešitve za javnost

V letu 2009 smo se na Direktoratu za prostor odločili, da v projekt državne ceste po Mežiški dolini vključimo strokovnjake s področja vključevanja javnosti, ki so nam pomagali pripraviti procesni načrt vključevanja javnosti.

Zakonska podlaga na kateri temelji vključevanje javnosti

Koordinator državnih prostorskih načrtov je zakonsko zavezan k vključevanju javnosti v postopek priprave državnih prostorskih načrtov. K temu ga zavezujejo Aarhuška konvencija in posamezni členi naslednjih zakonov:

- Zakon o prostorskem načrtovanju (UL RS, št. 33/07);
- Zakon o varstvu okolja (UL RS, št. 41/04; ZVO-1);
- Zakon o dostopu do informacij javnega značaja (UL RS, št. 24/03; ZDIJZ).

Zakon o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor (UL RS, št. 80/2010) na podlagi procesnega načrta, ki je bil pripravljen in delno tudi že preizkušen v praksi na primeru Mežiške doline, že vključuje zahtevo za zgodnejše vključevanje javnosti:

- posvet na terenu v fazi priprave pobude (19. člen),
- seznanitev javnosti s predlogom najustreznejše variante (25. člen),
- seznanitev javnosti z osnutkom DPN (33. člen).

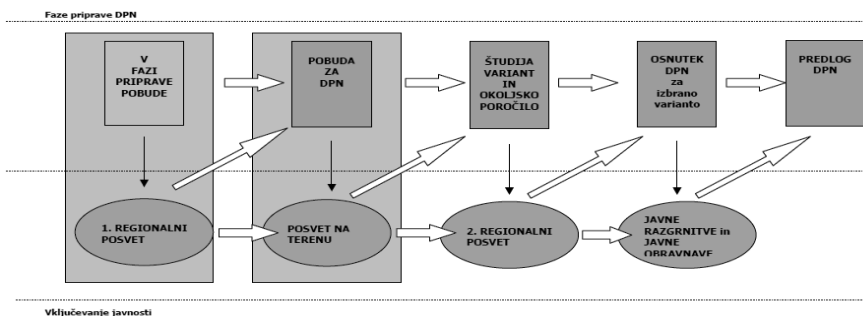
Kaj nas je vodilo k pripravi procesnega načrta?

Poglavitna vzpodbuda za izdelavo procesnega načrta, ki nam je v pomoč pri zgodnejšem in bolj aktivnem vključevanju javnosti v pripravo DPN, so bile dosedanje izkušnje. V preteklosti je bila javnost o pripravi DPN obveščena šele z javno razgrnitvijo. Ni imela možnosti dovolj zgodnje seznanitve s predvideno prostorsko ureditvijo na začetku oziroma še pred začetkom priprave DPN, možnosti podati svoja stališča in opozoriti ter sodelovati pri pripravi rešitev za načrtovano prostorsko ureditev.

Preizkus procesnega načrta v praksi

Z namenom izboljšanja sodelovanja z javnostjo je bil na projektu državne ceste za Mežiško dolino pripravljen procesni načrt vključevanja javnosti, ki vsebuje:

- 1. regionalni posvet, organiziran z namenom uskladitve ciljev države glede načrtovane cestne povezave z lokalnimi cilji in prioritetami;
- posvetovanja po občinah organizirana z namenom, da se za variante, ki so bile predhodno usklajene z vodstvom in strokovnimi službami občin, s strani krajanov pridobi stališča o prednostih in slabostih posameznih variant;
- predstavitev rezultatov študije variant predstavnikom občin in širši javnosti;
- predstavitev in obravnava osnutka DPN v javnosti.

Prvi regionalni posvet

Na 1. regionalnem posvetu smo poskušali uskladiti cilje države s cilji lokalne skupnosti. Spoznali smo, da zaupanja s strani javnosti v projekt in iskrenost vseh sodelujočih na projektu ni.

Posvetovanja po občinah

Namen posvetovanj po posameznih občinah je bil predstavitev nabora možnih rešitev za novo cesto, pridobitev mnenj lokalnih skupnosti o prednostih in slabostih posamezne rešitve ter oblikovanje usklajenih predlogov za nadaljnje delo. Obisk posvetovanj je bil nad pričakovanji, sodelovanje krajanov pa zelo dobro. Ker ta praksa pri nas ni ravno v navadi, smo bili nad odzivom ljudi resnično prijetno presenečeni.

Javna seznanitev s študijo variant

Študija variant s predlogom najustreznejše variante bo izdelana in javno predstavljena predvidoma jeseni 2011. Občani bodo imeli možnost podaje pripomb na študijo in na predlog najustreznejše variante.

Seznanitev javnosti s predlogom najustreznejše variante

Študija variant s predlogom najustreznejše variante bo izdelana in javno predstavljena predvidoma jeseni 2011. Občani bodo imeli možnost podaje pripomb na študijo in na predlog najustreznejše variante.

Javna seznanitev z osnutkom državnega prostorskega načrta

V kolikor bosta študija variant in predlog najustreznejše variante ustrezno sprejeta v lokalnih skupnostih, bodo za predlagano varianto izdelane vse potrebne strokovne podlage in na podlagi teh osnutek DPN.

Spoznanja in pridobljene izkušnje

V sklopu izdelave prostorskega akta sodelovanja z javnostjo ni nikoli preveč. Ustrezno vključevanje javnosti, to je soudeležba pri odločanju o prostorskih projektih in ureditvah, že od začetka pripomore, da je pot do cilja lažja, učinkovitejša in da je projekt sprejet z višjo stopnjo legitimnosti. Spoznanja, ki smo jih pridobili skozi izvedbo postopka vključevanja javnosti v Mežiški dolini, so predvsem:

1. platformo za dialog je treba vzpostaviti v čim zgodnejši fazi načrtovalskega

postopka, pri čemer se je dobro zavedati dejstva, da je izid odvisen od dobrega načrtovanja in prizadevnosti sodelujočih;

2. v opisanem primeru je bila potrebna velika mera vztrajnosti, da se je zgodil preobrat, ko smo presegli nezaupanje ter vzpostavili partnerstvo;
3. za uspeh so bili ključni: dobro načrtovan postopek vključevanja javnosti, vztrajanje pri tem, da se postopek dosledno in v celoti izvede, vzpostavljeno zaupanje med deležniki procesa, odprta in transparentna izvedba, iskrena volja za vključevanje, politična podpora in sodelovanje lokalnih skupnosti ter občanov na posvetovanjih.

Osnovna načela, ki jih je treba upoštevati pri nadaljnjem vključevanju javnosti v izdelavo državnega prostorskega načrta, so:

- sprotno soočanje s problemi in reševanje le teh,
- vzdrževanje pridobljenega zaupanja med vsemi vpletenimi,
- pravilno (pravno, legalno), resnično in iskreno nadaljevanje komunikacije med posameznimi akterji, vključenimi v pripravo državnega prostorskega načrta skozi celoten projekt.

Viri in literatura:

Aarhuška konvencija v Sloveniji: strokovna priporočila REC za implementacijo Konvencije o dostopu do informacij, udeležbi javnosti pri odločanju in dostopu do pravnega varstva v okoljskih zadevah, Ljubljana, 2002.

Konvencija o dostopu do informacij, udeležbi javnosti pri odločanju in dostopu do pravnega varstva v okoljskih zadevah (besedilo Aarhuške konvencije) Aarhus, Danska, 1998.

Ministrstvo za okolje in prostor, Sektor za državne prostorske akte (redno delo, iz katerega je nastala večina besedila, uporabljenega v prispevku. Ljubljana, 2009-2011).

Regionalni center za okolje za srednjo in vzhodno Evropo, Procesni načrt za vključevanje javnosti v pripravo državnega prostorskega načrta, Ljubljana, 2010.

Upoštevanje prostorske dimenzije razvoja

Tanja BOGATAJ

Prostorski vidiki razvojne politike na različnih ravneh upravljanja – širši kontekst

Poleg spremenjenih ekonomsko družbenih okoliščin je potrebno pri razvojnem načrtovanju upoštevati sam prostor, ki ga načrtujemo in v katerem se razvoj oziroma določena sprememba dogaja. Pri tem seveda ne gre za nek abstrakten prostor, temveč v primeru Slovenije za prostor Slovenije in za njegovo upravljanje na različnih ravneh, ter za naravne in družbene dejavnike, ki sestavljajo endogene potenciale določenega prostora, ki zagotavljajo kritično maso za razvoj. Pomembno je upoštevanje soodvisnosti in sovplivanje aktivnosti v oziroma na določenem prostoru, kot so delovna mesta, storitve, migracije, promet idr. Prostorska dimenzija razvojne politike torej ni le fizični prostor ali umeščanje prostorskih ureditev v prostor, tudi ne dolgotrajnost postopkov izdaje upravnih dovoljenj in število dni za izdajo gradbenega dovoljenja, temveč je kritična masa resursov v prostoru in možnosti za njeno uporabo za doseganje sinergij in dodane vrednosti, ki je nujna za razvojno politiko.

V času sodobne informacijske družbe je vedno večjega pomena sposobnost upravnih institucij, da se ustrezno odzivajo in prilagajajo spremenjenim okoliščinam, ter zagotavljajo učinkovite in kvalitetne storitve. Ustrezno upoštevanje prostorske dimenzije v razvojni politiki v dovolj zgodnji fazi »policy« procesa lahko k temu bistveno prispeva.

Problemi in obeti sprememb v praksi

V praksi se glede razumevanja in upoštevanja prostorske dimenzije razvojne politike srečujemo predvsem z dvema sklopoma problemov, ki jih za potrebe diskusije na tem posvetu v grobem lahko opredelimo kot problem sporazumevanja in argumentiranja ter kot problem pomanjkljivosti področja prostora. Od posveta v letu 2010 do danes je na podlagi nekaterih aktivnosti že mogoče prepoznati nekatere pozitivne spremembe s tega vidika, zato tovrstne posvete pozdravljamo in podpiramo tudi v prihodnje. Med problemi velja opozoriti predvsem na slednje:

-
- različno razumevanje ali nerazumevanje tega, kaj je prostor in kaj dodana vrednost upoštevanja prostora pri razvojnem načrtovanju ter prepričanje, da je prostor enako postopek prostorskega načrtovanja, ki je ovira razvoju in investicijam;
 - različne interpretacije stanja in problemov, ter različni predlogi rešitev;
 - med najpogostejšimi očitki je očitek glede (nerazumne) dolgotrajnosti postopkov umeščanja v prostor in izdaje dovoljenj, najpogostejši predlog rešitev pa je zahteva po skrajševanju rokov, odpravi dovoljenj ter spremembi zakonodaje, medtem ko se pozablja na neuskklajenost politik in nezmožnost njihove uskladitve v konkretnem prostoru (v postopkih prostorskega načrtovanja);
 - črtanje prostorskih dokumentov (Strategija prostorskega razvoja Slovenije (SPRS)) iz nabora razvojnih dokumentov;
 - (ne)spremljanje stanja v prostoru ter nedosledno izvajanje SPRS;
 - (ne)usklajevanje sektorskih politik ter sektorsko načrtovanje in sektorsko »ščitenje« interesov in področij, kar ima za posledico oteženo usklajevanje v konkretnem prostoru;
 - slaba oziroma ne vedno učinkovita horizontalna in vertikalna koordinacija ter preveč koordinatorjev, v praksi pa še vedno (ali prav zato) neučinkovita koordinacija.

Nekateri obeti sprememb:

- prepoznavanje, da je »prostorska dimenzija« relevantna za razvojno politiko, vendar jo je potrebno v prihodnje še bolje opredmetiti in argumentirati s konkretnimi primeri;
- zblíževanje v razumevanju stanja, problemov in možnih rešitev ter izhodišč, da so pomembni kvalitetni pristopi in rešitve v prostoru, ne (le) krajšanje postopkov in rokov;
- boljše sodelovanje in razumevanje na operativni ravni med relevantnimi resorji;
- začetek skupine projektov e-prostor z vzpostavitev prostorskega informacijskega sistema (zaključek predviden 2016 – struktura in del podatkovnih zbirk);
- priprava projekta spremljanja stanja v prostoru in poročila o stanju prostora Slovenije za 2011 na Direktoratu za prostor;
- v teku je CRP naloga s poudarkom na analizi izvajanja SPRS, ki naj bi podala tudi predlog nadaljnjih strateških usmeritev.

Politika najnižje cene in njene posledice v prostoru

Aleksander Saša OŠTAN

»We shape dwellings, thereafter they shape us«. (W. Churchill)

Vprašajmo se, od kod pravzaprav izhajajo problemi, ki so vezani na politiko najnižje cene? Ta fenomen, ki je uradno prisoten pri javnih razpisih, izhaja neposredno iz Zakona o javnem naročanju, v splošnem pa je posledica ekonomske krize, deregulacije trga, neo-liberalizma... ter splošne slovenske mentalitete, ki ni naklonjena intelektualnim, kreativnim storitvam.

V nacionalnem smislu je grozljivo kratkovidno, če najnižja cena postane (skoraj) edini kriterij za izbiro projekta ali projektanta, saj ta slejkoprej generira vedno slabše projekte in posledično še slabše realizacije, ki v prostoru obstanejo vsaj nekaj desetletij, če že ne stoletij. Država in nacionalna kultura s tradicijo in demokracijo bi se morala zavedati, da je to nepopravljiva škoda, ki ni zgolj arhitekturni, likovni ali kulturni problem, temveč je vsaj toliko tudi finančni, saj še kako vpliva na nacionalno ekonomijo, identiteto in kakovost bivanja. Zato bi se morala tega fenomena lotiti bistveno bolj temeljito, preudarno in dolgoročno.

A če pogledamo globlje, je iskanje nizkih cen pravzaprav le simptom, ki spominja na fenomen ledene gore, viden le nad gladino, medtem ko je glavni del velikega volumna skrit pod vodo. Zato so vzroki problemov, pa tudi krize nasploh, slabo razvidni, a razumeti je potrebno najprej njih, če jih hočemo celiti na celovit način.

menjava paradigem

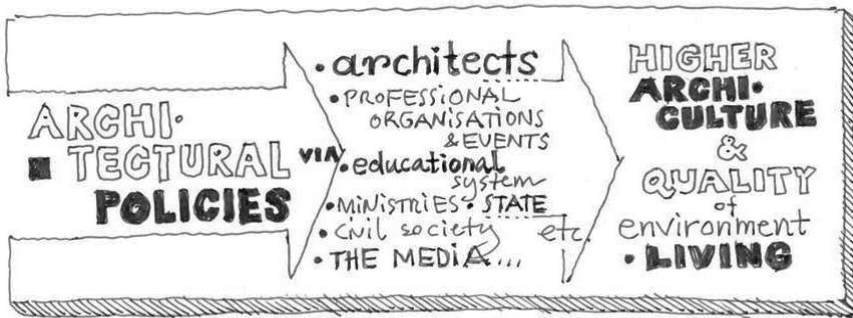

progresistični model mesta	>	kulturološki model mesta
eksplozija in disperzija	>	implozija in zgostitev
infrastruktura nad zemljo	>	infrastruktura pod zemljo
ignorantska arhitektura	>	kontekstualna arhitektura
industrija	>	informatika
le novogradnje	>	reurbanizacija (prenova)
individualni promet	>	javni promet
privatni interes	>	javni interes
univerzalne krajine	>	kulturne, naravne krajine
neobnovljivi viri energije	>	obnovljivi viri energije
kvantiteta (količina)	>	kvaliteta (po meri človeka)
atomističen pristop	>	holističen pristop

koperikanski prostorski obrati...

Globalno gledano so se cene v času recentnih neoliberalnih konjunktur prav na polju nepremičnin in gradnje z virtualizacijo špekulativnih, imaginativnih nepremičninskih balonov vedno bolj odlepljale od resnične vrednosti objektov in storitev. Na ta zgolj profitno orientiran pristop so se navezovali kompleksni problemi stihijske, špekulativne suburbanizacije, ki rezultirajo v slabo organiziranem in oblikovanem prostoru s kopico ekoloških in energetskih problemov, na katere se vse bolj odziva tudi narava našega planeta. A načrtovanje prostora je večinoma ostalo pravnoformalno sicer nujen, a hkrati odvečen in (pre)drag postopek, ki je v napoto nosilcem moči in njihovim partikularnim interesom. Če naveze županov, špekulativnih nepremičnarjev ali podjetnikov lahko gradijo kjerkoli in kakorkoli, stroke seveda ne potrebujejo več, zato jo instrumentalizirajo (značilen primer je strokovno zelo sporen, netrajnostni ljubljanski OPN). Rezultat je slabo premišljena poselitev, razpršena gradnja, agresivno v prostor umeščena prometna infrastruktura, odsotnost sistematične prenove naselij in stavb oz. celo zlorabe dediščine, hipertrofirana nakupovalna središča, krčenje urbanega zelenega prostora, pozidave rodovitnih polj itd. Ti najbolj vpijoči problemi slovenske (sub)urbanizacije so dediči dveh sistemov. Prvi je po drugi vojni ljudem dopuščal degradacijo urbanega okolja in proletarizacijo podeželja, samograditeljstvo in črnograditeljstvo. S tem je narodu vcepil globinsko prepričanje, da stroke pravzaprav ne potrebujejo. Tak vrednostni in prostorski kaos je novi sistem, tranzicijski turbokapitalizem, le še poglobil, jalovo socialistično planiranje pa je nadomestil vsemogočni trg z zemljiškimi špekulacijami, karteli ter gradnjo po principu »anything goes« (vse je dovoljeno). Morda je le naključje, da izraz, ki povzame navezo politike in kapitala, »poli-ka(r)p«, v grščini pomeni »mnogotere koristi«, v staroslovenščini pa »nezakonsko dete«, da torej ilustrira način, kako mimo zakona ustvariti koristi le za nekatere.

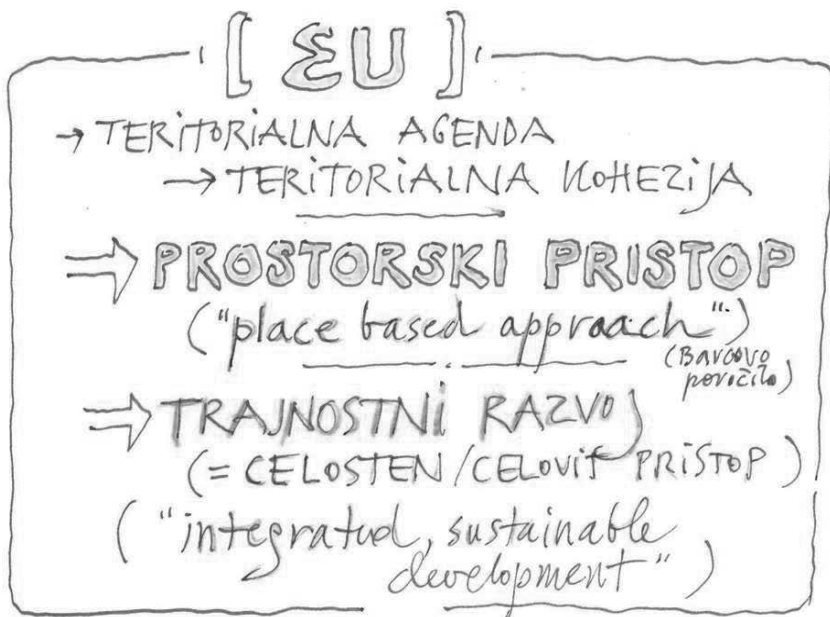

A zavedajmo se, da sta prostor in arhitektura skupna dobrina, v katero smo vpeti na globinsko vzajemen način: najprej mi gradimo hiše, potem one gradijo nas, kot pravi stara modrost. Arhitektura je del širše »arhi-kulture« (Nemci jo imenujejo »baukultur«) in ko je kakovostna, je vedno v javnem interesu in ima dodano vrednost. A te ni mogoče izmeriti neposredno v bruto nacionalnem prihodku, temveč se odraža na mnogih, tudi »nevidnih« ravneh: od družbene, socialne kohezije, preko ustvarjanja identitet skupnosti pa tja do (ne)zavednega, bolj ali manj harmoničnega formiranja osebnosti vsakega posameznika, še posebej otroka.

PROSTOR

Ko se bodo ljudje, naročniki in država ovedeli, da za bolj harmonične odnose v družbi potrebujemo tudi bolj kakovostno okolje in arhitekturo, se bodo stvari spremenile tudi na zakonodajni in operativno gradbeni ravni in to od zgoraj navzdol, kot tudi od spodaj navzgor. Takrat bodo naše stroke razumljene in regulirane (pa tudi sankcionirane) kot tiste, ki skrbijo za prostor, za javno dobro. A zato nujno potrebujemo kakovostno zgodnje izobraževanje, zrelo stroko in dobre projekte, ki so tudi ustrezno plačani, potrebujemo spremembo paradigme tudi na prostorski ravni! Skratka, model trajnostnega razvoja, ki edini obeta, da bo probleme sveta tako na globalni, kot tudi nacionalni oz. lokalni ravni reševal uravnoteženo, pogojuje celosten sinergičen pristop, pri katerem sodelujejo vsi akterji v procesu urejanja okolja: stroka, civilna družba, kultura, gospodarstvo in politika!

Mika CIMOLINI

Značilnosti javnih investicij v Sloveniji so:

- nestrokovni kadri,
- podcenjevanje zgodnjih faz investicijskega procesa,
- nedorečeni kriteriji,
- neupoštevanje vidikov trajnostne gradnje,
- visoki stroški uporabe in vzdrževanja,
- spreminjanje projektne naloge in projektne dokumentacije v času gradnje,
- najnižja cena kot edini kriterij,
- slabo pripravljena dokumentacija,
- nestrokoven nadzor nad gradnjo.

V sodelovanju med ZAPS, Inženirsko zbornico Slovenije, Gospodarsko zbornico Slovenije, Zavodom za gradbeništvo Slovenije in Gradbenim inštitutom ZRMK je nastala **Smernica za naročila javnih gradenj**. Ta naj bo v pomoč javnim investitorjem pri vodenju investicij v objekte. Nekaj najpomembnejših vodil oz. rešitev za prej naštete probleme:

1. **Imenovati odgovornega vodjo investicije**, ali **skleniti pogodbo s svetovalnim inženirjem**, ki odgovarja za kvalitetno vodenje investicije v celotnem procesu. Za razliko od ustaljene prakse, kjer se odgovornost za dejanja prelaga, je na ta način jasno določeno, kdo je odgovoren investitorju.
2. **Posvetiti posebno pozornost zgodnjim fazam priprave projekta/investicije**, premisliti o zahtevah, ki jih mora objekt izpolnjevati. Preučiti variante oziroma izvesti javni natečaj za izbiro strokovno najprimernejše rešitve nameravane gradnje. Zgodnje faze investicijskega procesa (študij, načrtovanje, projektiranje) so cenejše od spreminjanja med gradnjo.
3. Večino napačnih odločitev se je v dosedanji praksi naredilo že pri umeščanju javnih objektov v prostor. Potrebna je več-disciplinarna debata o tem, kakšne javne objekte potrebujemo in kam naj bodo umeščeni, na primer: kakšen naj bo novi NUK - skladišče za knjige ali nova »dnevna soba« mesta? Zakaj so naše nove bolnice steklene palače? Kako doseči, da bodo naše šole imele nizke stroške vzdrževanja in obratovanja?
4. **Razpisati javni natečaj za izbiro strokovno najprimernejših prostorskih ureditev in objektov**. Pri tem se za pomoč obrniti na pristojno poklicno zbornico (ZAPS, IZS). Variante pridobivati z javnim natečajem. Samo javni natečaj je transparenten in zakonsko sprejemljiv način za pridobivanje strokovno utemeljenih rešitev za javne objekte. Oddajanje del projektiranja v sklopu gradbenih del ali zgolj s pridobivanjem ponudb ni primeren način, rešitve pa so slabše, kot bi lahko bile.

-
5. **Načrtovati investicijo z upoštevanjem učinkovite rabe energije in obnovljivih virov energije.** Vsi javni objekti naj bodo zasnovani nizko energetske, do največ 25kWh/m². Vrtci, šole, bolnice naj bodo stavbe, ki za svoje obratovanje ne porabljajo energije, temveč jo ustvarjajo, t.i. »zero energy building«. Glede na to, da gradimo za 50 ali več let, je investicija v učinkovito rabo energije zanemarljiva.
 6. **Načrtovanje investicije z upoštevanjem načel trajnostne gradnje in zelenega javnega naročanja.** Programi objektov se lahko spreminjajo, tovarna postane trgovski center, šola postane pisarna itd. Zato je potrebno objekt analizirati in ovrednotiti v njegovem celotnem življenjskem krogu (LCCA analiza - Life-cycle cost analysis) s stališča stroškov in vplivov na okolje.
 7. **Izdelati terminski plan in finančni načrt**, se ga držati in ga ne spreminjati v času gradnje.
 8. V primerih, ko natečaj ni potreben, **izbrati izvajalca intelektualnih storitev na podlagi kvalitete in cene.** Nizka cena projektne dokumentacije – nižja za več kot 30% od referenčne cene - je bodisi pomanjkljiva, bodisi ne zagotavlja izdelave kakovostne storitve. Če je cena nižja od proizvodne, se kompenzira na druge, praviloma sporne načine, zato je nerealno nizke ponudbe treba izločiti. Pri ugotavljanju referenčne cene si naročnik lahko pomaga s priporočili ZAPS in IZS za najnižjo plačo pooblaščenega inženirja, priporočeno ceno inženirske storitve ter merili za vrednotenje projektantskih storitev pri stavbah. ZAPS in IZS nudi investitorju pomoč pri izvedbi javnih natečajev ter pri določanju referenčne cene in obsega del, ki je potrebno za kvalitetno storitev projektiranja in nadziranja.

Predlagamo, da bi bila pri javnih naročilih cena intelektualnih storitev svetovanja, projektiranja in nadziranja znana in vnaprej določena, podobno kot je to pri odvetnikih, notarjih in zdravnikih. Takšno ureditev poznajo v Franciji, Nemčiji in Italiji. S tem bi se izognili slabim projektom in dumpingu. Strošek intelektualnih storitev predstavlja le manjši delež celotne investicije, z dobro premišljeno in izdelano dokumentacijo pa je mogoče doseči boljše objekte, prihranke pri investiciji in vzdrževanju.

Investitorjem v javnem sektorju svetujemo, da vodijo investicije s pomočjo smernic, ki jih najdejo na www.zaps.si >strokovna pomoč> smernica ali <http://www.izs.si/dobra-praksa/smernica-za-narocila-javnih-gradenj/>.

Davek na nepremičnine - aktivna zemljiška politika

Gvido MODRIJAN

Država uvaja nov davek na nepremičnine. Vsak davek posledično prinese dodatne obremenitve za državljane. Vprašanje pa je, ali lahko davek prinese kaj dobrega, ali lahko prinese nekaj, kar bi na dolgi rok dobro vplivalo na primer na trg nepremičnin oz. tudi na trg stavbnih zemljišč. Imamo obstoječ sistem, ki ureja nadomestila za uporabo stavbnega zemljišča, tj. obdavčenje nepremičnin, v kakršni koli obliki sedaj govorimo. Na nezazidanih stavbnih zemljiščih je ta sistem prišel v veljavo leta 2003 in do danes bi se ta sistem že lahko uveljavil, oz. bi lahko postavil okvir pravnega gospodarjenja s stavbnimi zemljišči. Je pa res, da ta sistem ni obvezen za občine in posledično župani te priložnosti niso prepoznali kot instrumenta aktivne zemljiške politike. Zato smo danes v zvezi z evidenco nezazidanih stavbnih zemljišč, oz. evidenco zemljišč, ki so primerna za gradnjo stavb in ki vplivajo na kasnejše občinske prostorske načrte v situaciji, da je treba stalno iskati nova stavbna zemljišča, ker obstoječa pač niso na razpolago.

V zvezi z uvedbo novega Zakona o davku na nepremičnine predstavlja glavni problem zemljišč za gradnjo stavb nejasna definicija predlaganega zakona, za katero lahko rečemo, da je še slabša kot obstoječa definicija nezazidnega stavbnega zemljišča, saj ni razvidno, kaj je zemljišče za gradnjo stavb, ker je to zemljišče, na katerem je predvidena gradnja. Vse ostalo mora vsakdo ugotoviti sam.

Ali bi občine vzpostavile evidenco zemljišč za gradnjo stavb in bi ta evidenca šla v vrednotenje nepremičnin in obdavčitev, je odločitev občine. Občina se torej sama odloči, ali bo ta model vzpostavila ali ne. To je sporno predvsem iz razloga, da če imamo davek, naj bo to davek za vse občine v Sloveniji, ne le za tiste, ki se tako odločijo. Nadalje je model vrednotenja, ki je trenutno vzpostavljen, neprimeren. Konkretno, pri različnih modelih vrednotenja kaže v smeri mnogokratnika 1:30. Občina, ki določi, da je neko zemljišče primerno za gradnjo stavb, sosednje stavbno zemljišče pa te funkcije ne pridobi, se bo po Zakonu o davku na nepremičnine vrednotilo z mnogokratnikom 30. To pomeni, da bo nekdo dobil položnico za 100.000 evrov na vrednost nepremičnine (kakšna bo davčna stopnja, je druga

zgodba), njegov sosed za sosednjo nepremičnino pa bo dobil vrednost nepremičnine ocenjeno na 3.000 evrov samo zato, ker občina njegove nepremičnine ni vključila v evidenco zemljišč za gradnjo stavb oz. sosednja občina te evidence ni vzpostavila.

Problem, ki se kaže tudi na zakonodajni ravni, je posledično nizka obdavčitev. Trenutno sistem kaže, da bodo obstajale neke minimalne obdavčitve stavbnih zemljišč in objektov samo zato, da bo to družbeno sprejemljivo. Vprašanje pa je, kaj naj določitev sploh pomeni. Pravzaprav ne pomeni nič. Obstoječe stanje se ne bo spremenilo in zadeva bo tekla z uvedbo novega davka naprej, tako kot teče danes. To pa pomeni, da bomo še vedno iskali nova stavbna zemljišča, ker obstoječa ne bodo naprodaj. Nezanimivo pa je to preprosto zaradi tega, ker država, morda celo Ministrstvo za finance, v tej evidenci ne vidi kakšnega posebnega prihodka. In ker ni prihodka, je zadeva nezanimiva.

Vsa zgodba pa se kaže v obstoječi praksi. Imamo drage zemljiške parcele, kar pomeni, da investitorji, mlade družine, nimajo denarja, da bi si kupile parcele. Po drugi strani pa obstaja predvsem na ruralnem območju neka zaloga stavbnih zemljišč, ki jih poseljujejo ljudje, ki nimajo denarja, da bi si kupili stanovanje. Glavni problem je, da velja splošna paradigma, da si stanovanje v mestu lahko kupi tisti, ki ima denar. Tisti, ki denarja nima, pa bo gradil na vrtu svojih staršev ipd. Ali bomo reševali socialne probleme tako, da bomo gradili enostanovanjske hiše za tiste ljudi, ki nimajo denarja, da bi se preselili v stanovanje?

V nadaljevanju bi se osredotočil predvsem na špekulacije z zemljišči. To je največji problem, ki ga vidimo vsi. Nikomur ni všeč, kako se ustvarja nek dobiček čez noč na način, da je družba sprejela odločitev, da se kmetijsko zemljišče spremeni v stavbno. Lastnik ali pa špekulant ustvarjata nek izjemni donos praktično čez noč na račun družbe. Ta donos ni obremenjen in treba je najti rešitev, da bo lastnik nepremičnine, ki je predvidena za gradnjo, za to nepremičnino tudi obdavčen, ali pa naj nepremičnino proda, saj ni eksistenčnega pomena za njegovo preživetje in je pravzaprav investicija, tako kot bančni depoziti ali naložba v delnice.

Leon KOBETIČ

Najprej se je treba vprašati, ali bo davek na zemljišča mehanizem aktivne zemljiške politike ali ne. Če ne, o njem ni vredno izgubljati besed. A če hočemo uveljaviti trajnostno rabo zemljišč, potem bi to moral biti eden od mehanizmov zemljiške politike. Če bi to želel biti, je treba projekt zastaviti na novo in se jasno dogovoriti, kaj nezazidano stavbno zemljišče je. Nezazidano stavbno zemljišče je treba pravilno vrednotiti skozi njegove razvojne stopnje. Določiti je treba primerno stopnjo obdavčitve, ki naj bi sledila cilju aktivne zemljiške politike.

V pravilno določitev stopnje se ne bom spuščal, ker gre za družbeni dogovor, Razmišljal pa bom o tehnični in strokovni plati tega mehanizma. Ko enkrat v mestu določimo stavbna zemljišča, jih določimo z namenom. Vsaj tako bi moralo biti. V mestu imamo funkcionalna zemljišča že zgrajenih stavb, ki jih mimogrede ne evidentiramo. To je poseben greh te države. Imamo funkcionalna zemljišča obstoječih stavb, imamo neko javno infrastrukturo, se pravi ceste, parke, zelenice, trge, javna parkirišča itd., in imamo nek fond zemljišč, ki so namenjena razvoju mesta. Vsak kvadratni centimeter zemljišča naj bi bil v funkciji mesta. Zato smo ga začrtali. Nezazidano stavbno zemljišče ni tisto, kjer bomo jutri lahko postavili hišo. Marsikaj je nezazidano stavbno zemljišče, ki ga je najprej treba pogledati »v drobovje«, kakšno je oz. čemu je namenjeno. Lokacija najbolj bistveno vpliva na ceno stavbnega zemljišča, ki s seboj nosi tudi mnoge lastnosti, od katerih je odvisna tržna vrednost nepremičnine. Teh stopničk sploh nismo vgradili v sistem. Če imamo na nekem stavbnem zemljišču omejeno rabo, to vpliva na ceno, a ne tako, da to ni nič vredno.

Najbolj absurdna stvar sedanjega modela je, da če imate npr. na stavbnem zemljišču predpisan podrobni prostorski načrt, potem to stavbno zemljišče ni v tistem trenutku zazidljivo in je vredno skoraj nič. A to ni res, vredno je ogromno. Nahaja se npr. v centru Ljubljane, na njem bodo stali bloki in ko ga boste hoteli kupiti, bo imelo ekstremno tržno vrednost, samo za davek ne bo vredno nič. Ne vem, zakaj je temu tako. Na ceno vplivajo komunalna opremljenost, namenska raba prostora, dovoljena izraba prostora in ni vseeno, ali se tam lahko postavi stanovanjska hiša ali blok. A naredili nismo ničesar, za kar so razlog slabe evidence, ki jih je zato treba popraviti, ne pa narediti deformiran sistem. Na strani občine in države ni dobre volje za to. Mnoge občine so že uvedle nadomestilo za nezazidana stavbna zemljišča na veliko boljši način, kot ga danes predvideva ta sistem. Država si ne more privoščiti, da bi uporabljala različna merila za različne občine. Zato je tudi majhen makroekonomski učinek, ker se gleda le na to, koliko denarja se bo nateklo na tej podlagi. Nihče pa se ni ukvarjal s tem, kakšni bodo dodatni učinki kakšnega davka na zemljišča, ki bi bil zaradi ustvarjanja dodane vrednosti s strani družbe, ne s strani posameznika, upravičen.

Koristnost raziskovanja pri obravnavi družbenih problemov v prostoru

Dr. Srna MANDIČ

V zvezi s prostorom, pa tudi sicer, se srečujemo z družbenimi problemi, t.j. z nekimi nezaželenimi stanji, ki zahtevajo družbeno posredovanje. V modernih demokratičnih družbah se s tem ukvarjajo javne sektorske politike; tu se problemi zaznavajo, spremljajo, definirajo in uvrstijo – ali pa tudi ne – na dnevni red javnih politik, kjer se potem iščejo in izvajajo rešitve zanje (Parsons 1996). V tem procesu ima uporabno družboslovno raziskovanje zelo pomembno vlogo, ki pa se pri nas vse bolj izgublja; zato imajo pri obravnavi družbenih problemov nesorazmerno veliko težo senzacionalistični mediji in strankarsko polarizirani interesi. V nadaljevanju podrobneje predstavljam uporabnost raziskovanja in neizrabljene možnosti (več o tem v Mandič 2001, 2002).

Koristnost raziskovanja

Prispevek uporabnega družboslovnega raziskovanja k procesu spremljanja in odločanja o nekem družbenem problemu je večstranski:

- vnaša nova znanja in vsebine: raziskovanje lahko poda celosten in nepristranski opis situacije in tako razpravo razbremeni konfliktnega parcialnega navajanja podatkov posamičnih akterjev;
- prispeva k dvigu kakovosti demokratičnih procesov: za javne politike, ki želijo graditi na soglasju (ne na vsiljevanju) in so usmerjene v preprečevanje problemov (ne le v njihovo gašenje), je raziskovanje nujno. Raziskava lahko deluje kot organizacijski okvir za informirano, strukturirano, inkluzivno (vključitev vseh akterjev) in odprto (dovzetno za nove poglede in rešitve) javno razpravo in presojo problemov, kot priznana protiutež strankarsko polarizirani in monopolizirani javni razpravi. Raziskava lahko pripravi sistematični posnetek stanja, t.j. povzame in predstavi poglede in stališča vseh akterjev, s čimer napravi ta mnenja vidna vsem udeležencem; za razliko od anket, ki dajejo kvantitativne odgovore, lahko kvalitativne raziskave poglede akterjev zajamejo globlje in celoviteje. Skozi raziskavo se lahko sliši

glas številnih skupin, ki jih sicer ni mogoče slišati. Tudi javna predstavitev raziskave je forum demokratične razprave;

- povečuje odzivnost oblasti na probleme ljudi v različnih okoljih; raziskava je lahko prvi korak, s katerim oblast posreduje v problem, saj tako pripozna obstoj problema ter pokaže pripravljenost, da ga preudari; pokaže zanimanje za poglede akterjev na terenu ter pridobi njihov sistematičen opis in pregled.

Uporaba raziskovalnih storitev

Raziskovalno delo pomeni pridobivanje novega znanja in specifičnega novega vpogleda v določen problem. Da bodo rezultati zanesljivi in veljavni, uporablja določene znanstvene postopke, ki zahtevajo usposobljenost in čas. Najpogostejša oblika raziskovalne storitve je raziskovalni projekt, ki ima na eni strani naročnika, na drugi strani pa usposobljenega izvajalca, običajno raziskovalno organizacijo. Naročnik/financer, določi predmet raziskave, obseg ter trajanje projekta (običajno v mesecih dela), na koncu pa tudi uporabi rezultate. Druga oblika je ekspertiza, ki je naročeno krajše pisno mnenje strokovnjaka o zelo specifični temi, običajno na osnovi avtorske pogodb.

Za razliko do opisane narave raziskovalnega dela, pa se pri nas pogosto poziva strokovnjake, ‚naj povedo, kakšne so rešitve, namesto da samo kritizirajo‘. Gre za zmotno prepričanje, da imajo strokovnjaki avtomatično že izgotovljene vse možne rešitve in odgovore, in da raziskovanje ni potrebno.

Raziskovalne rezultate po svetu uporabljajo v različnih fazah oblikovanja, izvajanja in spremljanja javnih sektorskih politik. Posebej so pomembni pri spremljanju stanja, trendov in pri opozarjanju na probleme v različnih okoljih; nadalje, pridobijo lahko celovit pregled možnih ukrepov za reševanje problemov, kar omogoča odločevalcem, da se učijo na tujih, in ne lastnih napakah. In slednjič, raziskave prispevajo k spremljanju in vrednotenju ukrepov (evlavacija) glede na njihovo učinkovitost in uspešnost.

Neizrabljeni potenciali

Uporabno družboslovno raziskovanje lahko veliko prispeva k samorazumevanju slovenske družbe v tem kriznem času. Kako ga bolje vključiti v procese odločanja? Najprej, okrepite je treba njuno povezovanje v institucionalnem okolju (med drugim prirejanje in udeležba na tematskih posvetovanjih; vključevanje v posvetovalna telesa; javna predstavitev rezultatov raziskav kot prispevek k javni razpravi). Izboljšati je treba možnosti za naročanje raziskav pri mnogih pomembnih organizacijah, ki za to nimajo sredstev, medtem ko na centralizirana javna raziskovalna sredstva na Agenciji za raziskovanje in razvoj RS (ARRS) nimajo nikakršnega vpliva in ne

morejo sporočati svojih raziskovalnih potreb (npr. lokalne skupnosti, nevladne organizacije, vrsta javnih ustanov in združenj). Povedano se nanaša na vse sektorje, tudi na prostor.

Slišali smo krajši prispevek o problemih v zvezi z nepremičninami na Krasu. Morda bomo kdaj dočakali, da bi takim razpravam kot izhodišče služila kompleksnejša raziskava, ki bi postregla s celovitimi statističnimi podatki o gibanju ljudi, prodaji nepremičnin in o njihovi namembnosti na območju izbranih občin, in nadalje, ki bi predstavila poglede, bojazni in predloge različnih skupin, pa tudi prikazala nekaj dobrih primerov ukrepov, s katerimi v kakšni drugi državi ohranjajo aktivnost prebivalstva in arhitekturno dediščino.

Menim, da je skrajni čas, da izboljšamo samorazumevanje slovenske družbe in uporabnemu raziskovanju omogočimo, da v skladu s svojo naravo pri obravnavi družbenih problemov deluje kot protiutež medijskemu senzacionalizmu in strankarskemu interesnemu partikularizmu.

Viri:

Mandič, S. (2001). Uporabnost družbenih ved v prostoru med državo in civilno družbo. Družboslovne razprave 17(36) <http://dk.fdv.uni-lj.si/dr/dr36mandic.PDF>.

Mandič, S (2002). Socialni programi, družbeni problemi in krepitev vpliva javnosti. Teorija in praksa, 39 (2) <http://dk.fdv.uni-lj.si/tip/tip20022Mandic.PDF>.

Parsons, W. (1995). Public policy; Cheltenham: Edward Elgar.

Varstvo pred naravnimi nesrečami in prostorsko načrtovanje

Vladimir JARH NIKOLIČ

V sistemu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami je bila sprejeta odločitev, da se morajo dopolniti prostorske sestavine plana Republike Slovenije in drugih prostorskih načrtov z ukrepi za zaščito pred naravnimi in drugimi nesrečami, ter zagotavljati redno dopolnjevanje in spremljanje izvajanja teh dokumentov s temeljnim izhodiščem, da je prostorsko načrtovanje daleč najpomembnejši in tudi najcenejši instrument za prilagajanje dejavnosti in rabe prostora učinkom podnebnih sprememb oziroma za občutno zmanjšanje ranljivosti prostora pred temi spremembami.

Zaradi navedenega si občine ob pomoči Skupnosti občin Slovenije (SOS) prizadevamo pri dopolnjevanju svojih občinskih prostorskih aktov strokovno in dosledno upoštevati ogroženost in ranljivost svojega prostora. Zakon o prostorskem načrtovanju določa, da prikaz stanja prostora skupaj pripravljata ministrstvo in občine. Prikaz stanja prostora vsebuje grafični in besedilni del in se ves čas posodablja in javno objavlja. Karte se pripravijo tako natančno, da je možno njihovo mejo določiti v naravi in prikazati v zemljiškem katastru. V ta namen je pripravljen Program za izdelavo prostorske baze podatkov in spletnega informacijskega sistema geološko pogojenih nevarnosti zaradi procesov pobočnega premikanja, poplavnih, erozijskih kart ter kart snežnih plazov kot del nalog javne službe Geološkega zavoda Slovenije (GeoZS).

Ker se vsako leto pojavlja večje število pojavov nestabilnosti tal, ki jih z razumnim obsegom sredstev ni mogoče več reševati, je treba dati večji poudarek tako imenovanim pasivnim ukrepom varstva pred zemeljskimi plazovi. V prvi vrsti to pomeni izogibanje gradnji pomembnih javnih ali stanovanjskih objektov na potencialno nestabilnih območjih. Za pomoč pri izdelavi načrtov zaščite in reševanja, načrtovanju uporabe prostora in potencialnim investitorjem, je treba v ta namen izdelati karte ocen ogrožanja zaradi pojavov nestabilnosti tal. Prav tako je tudi treba izdelati interaktivno bazo – evidenco pojavov na območju Slovenije. Ocenjujemo, da bi z realizacijo naloge vzpostavili operativni model ocene tveganja ter v nadaljnjih letih zagotovili tudi sredstva za kartiranje celotnega

območja Republike Slovenije, s čimer bi bistveno prispevali k zmanjšanju števila novonastalih ogrožajočih pojavov plazenja in zmanjšanju porabe sredstev za odpravo posledic plazov.

V skladu z določbami Zakona o prostorskem načrtovanju ministra za okolje in obrambo podrobneje predpišeta vsebino, način priprave in uporabe prikaza stanja prostora. Komisija za varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami pri SOS je v ta namen skupaj z GeoZS pripravila delovno gradivo uredbe za določanje območij, ogroženih zaradi pobočnih masnih premikanj tal in z njimi povezanih zaščitnih ukrepov ter o načinu razvrščanja zemljišč v razrede ogroženosti (karte stanja prostora). V pregledni tabeli so razvidni potrebni ukrepi varstva pred nesrečami in ravnanja pri prostorskem načrtovanju.

Za sanacije ob neupoštevanju ogroženosti pred plazovi je bilo v zadnjih ujmah v jeseni 2009 na območju severovzhodnega dela države (Slovenske gorice, Maribor, Haloze) po podatkih služb civilne zaščite za neposredne stroške potrebno 2 milijona evrov, za sanacije pa po oceni še 9 milijonov evrov. Izkazano je bilo, da je več kot polovica vseh potrebnih intervencij in sanacij nastala zaradi neupoštevanja pravih posegov v prostor. Pravilne in učinkovite posege v prostor (ali njegove prepovedi – glej prilogo) pa bi nedvomno pridobili iz predlagane izdelave ocene ogroženosti in ranljivosti prostora na podlagi kart nevarnosti pobočnih premikov tal. Iz navedenega izhaja, da bi prihranili približno 6 milijonov evrov samo pri tej ujmi. Strošek za izdelavo kart pa bi bil v tem primeru zanemarljiv.

Viri:

Resolucija o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami.

Zakon o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami.

Zakon o prostorskem načrtovanju.

Sklep Vlade RS številka: 35400-1/2009/ Ljubljana, 11. 11. 2010.

CRP: »Metodologija za določanje ogroženosti zaradi zemeljskih plazov – končno poročilo« UL FGO, Poročilo KSH d-78, Ljubljana, maj 2004.

Asist. prof. dr. Marko Komac, Geološki zavod Slovenije: Napoved verjetnosti pojavljanja plazov z analizo satelitskih in drugih prostorskih podatkov, Ljubljana 2005.

Dr. Magda Čarman, Geološki zavod Slovenije: Tabela stopenj ogroženosti - ukrepi za prostorsko načrtovanje in varstvo pred nesrečami.

Delovno gradivo: Strategije prehoda Slovenije v nizkoogljično družbo do leta 2050.

Priloga: Tabela stopenj ogroženosti

Ogroženost	Barvna oznaka	Kriterij glede na ogroženost		Skupni pomen za območja poselitve in obveza opozarjanja na nevarnosti ter odgovornost lastnikov za škodo
		Osebe	Objekti	
Zelo veliko in veliko	Rdeča - Oranžna	V primeru dogodkov šibke intenzitete in velike verjetnosti nastopa so ogrožene predvsem osebe zunaj stavb.		<p>OBMOČJE PREPOVEDI (država)</p> <p>Načeloma ni dovoljena gradnja ali širitev nobenih objektov ali naprav, ki so namenjeni zadrževanju oseb ali živali. Še nepozidana, a zazidljiva stavbna zemljišča se morajo spremeniti v nezazidljiva zemljišča. Uničeni objekti se lahko izjemoma – če morajo nujno ostati na istem mestu – ponovno zgradijo (ob ustreznih varstvenih ukrepih).</p> <p>Pregraditve in spremembe namembnosti so dovoljene le, če se s tem zmanjša tveganje (to pomeni, če se ne poveča število ogroženih oseb in se izboljšajo varstveni ukrepi). Pri obstoječih naseljih se v primeru zelo nizke varnosti predvidijo varstveni ukrepi, ki bremenijo lastnike objektov in zemljišč.</p>

Srednja	Rumena	Ogrožene so osebe zunaj stavb, znotraj stavb pa komajda.	Zelo verjetna je škoda na objektih, vendar ob upoštevanju pravil varne gradnje ne pričakujemo hipnega uničenja stavb.	<p>OBMOČJE ZAPOVEDI (država)</p> <p>Tu se ob skrbnih ukrepih lahko izognemo velikim škodam. Gradnja je dovoljena ob spoštovanju pogojev gradnje, ki se glede na vsakokratno vrsto nevarnosti podajo v gradbenih odločbah in odločbah območja ogroženosti. V posameznih primerih so nujne tudi podrobne obrazložitve (ekspertize). Ni dovoljeno graditi posebno občutljivih objektov in praviloma se ne dopuščajo nove gradbene cone. Pri obstoječih naseljih se v primeru zelo nizke varnosti predvidijo varstveni ukrepi, ki bremenijo lastnike objektov in zemljišč.</p>
		V primeru dogodkov srednje intenzitete in velike verjetnosti so osebe komajda ogrožene, a zelo pogosto lahko pride do poškodb stavb		
Majhna	Zelena	So komajda ogrožene.	Računati je treba na neznatno škodo na objektih oz. ovirah. Lahko nastopi znatna škoda na stvareh (kot na primer pri poplavih).	<p>OBMOČJE OPOZORIL (občine)</p> <p>Lastnike je treba opozoriti na obstoječo ogroženost in na možne ukrepe za preprečitev škod. Nujno je potrebno planiranje ukrepov za občutljive objekte. Pri obstoječih naseljih se v primeru šibke varnosti predvidijo varstveni ukrepi, ki bremenijo lastnike objektov in zemljišč.</p>

Preostala in zelo mala	Bela	Svetlo zelena	Podor: ogrožene so tako zunaj kot znotraj stavb.	Podor: uničenje objektov.	OBMOČJE OPOZARJANJA NA PREOSTALO OGROŽENOST(občine) Prikazuje območja preostale ogroženosti, t.j. s povratno dobo izjemnega dogodka večjo od 300 let. Za občutljive objekte je nujno planiranje ukrepov v sili in posebnih ukrepov. Izogibati se moramo napravam z zelo velikim škodnim potencialom, ki sicer bremeni lastnike.
			Hudournik: praviloma znotraj stavb osebe niso ogrožene, zunaj stavb pa. (Intenzitete izjemnih dogodkov so težko ocenjene)	Hudournik: praviloma poškodovanje objektov, a nikakor hipno uničenje.	

Dvajset tez o urejanju prostora v Sloveniji na začetku XXI. stoletja

Jože KOS GRABAR

Prispevek podaja avtorjeva opažanja in stališča o urejanju prostora v Republiki Sloveniji danes, ki izhajajo iz njegove profesionalne prakse pooblaščenega prostorskega načrtovalca. Besedilo je zapisano v obliki jedrnato podanih tez.

1. Urejanje prostora in znotraj tega prostorsko načrtovanje se čedalje bolj nazorno zarisuje kot oblika oblasti prav določenih (ožjih) družbenih skupin nad prostorom (in hkrati nad drugimi družbenimi skupinami).

2. Odnosi med subjekti v zadevah urejanja prostora so v največji meri označeni z »druge-nadvladujočim«, ukazovalno-direktivnim družbeno kulturnim vzorcem. Premalo je interesne celostnosti in mnogoterosti, etične odprtosti, večdisciplinarne preudarnosti in iz navedenega izhajajočega sodelovanja.

3. Poglavitno vlogo v sistemu urejanja prostora v Republiki Sloveniji imajo dandanes subjekti iz politične in vodilno-gospodarske sfere. Pri tem gre neredko za interesne in personalne sprege, ki delujejo za svoje vzajemne koristi.

4. Vloga profesionalnih prostorskih strokovnjakov v postopkih, ki se nanašajo na urejanje prostora, je včasih zreducirana na podporo, interpretacijo, utemeljevanje in prikazovanje specifično zainteresiranih idej ‚politično-kapitalskih vodij‘.

5. Področje prostorskega načrtovanja v Sloveniji ni dovolj strokovno razvito.

6. Vloga lokalnega prebivalstva v postopkih, ki se tičejo urejanja (njihovega) prostora, je često obrobna, formalno-proceduralna, nevsebinska.

7. Splošno poznavanje urejanja prostora v najširši družbi in obča prostorska kultura v Sloveniji ni na dovolj visoki ravni.

8. Tvorba osnovnih zamisli in variant za prostorske zastavitve ni dovolj ‚demokratično‘ in pluralno zastavljena - omejena je na (pre)ozek krog tistih, ki imajo politični, ekonomski in/ali strokovni vpliv. Ideje o parcipatornem planiranju so šele v povojih.

9. V zadeve urejanja prostora vključeni interesi in njihovi nosilci za javnost niso zmeraj dovolj jasno razvidni.

10. Prostorsko načrtovanje se izvaja na premalo interdisciplinaren, zvrstno-in interesno-celosten način.

11. Pomemben smoter urejanja prostora v Republiki Sloveniji dandanes je ustvarjanje takšnega prostorskega reda, ki omogoča in utrjuje delovanje potrošniške družbe.

12. Pri prostorskem načrtovanju ni (dovolj) razvidne težnje in zavedanja, da je treba poskrbeti ne le za prostorske pogoje delovanja (a) centralizirano-upravljanih, koncentriranih, tehniziranih, dobičkonosnih družbenih podsistemov, temveč tudi (b) podsistemov, katerih delovanje je v znamenju samooskrbe, čim višje stopnje neodvisnosti, lokalne ekonomije, avtonomije posameznika ali manjših skupnosti.

13. Profitni motiv je poglavitna in preveč poudarjena osnova mnogih zasebnih prostorsko-investicijskih namer.

14. Množica pobud za spremembo kmetijskih zemljišč v zazidljiva zemljišča kaže predvsem to, da za precejšen del pobudnikov kmetijska zemljišča nimajo (dovolj visoke) uporabne kmetijsko-gospodarske vrednosti.

15. Načrtovani posegi v prostor so kvečjemu predmet presoje njihovih vplivov na fizično okolje. Presoje vplivov prostorskih posegov na prostor so šele v povojih, še slabše pa je s „socialnimi“ presojami vplivov na lokalno prebivalstvo in na lokalno ekonomijo.

16. Za prostorske posege variantne rešitve niso pripravljene dovolj pogosto.

17. V zadevah urejanja prostora so v primeru konfliktnih interesov premalo uporabljene mediacije.

18. Državno presojanje lokalnih pobud za posege v prostor je preveč centralizirano in vsebinsko „odmaknjeno“. Bolje bi bilo strokovno-upravni okvir presojanja zastaviti na regionalni ravni.

19. Postopki priprave prostorskih aktov so za mnoge ljudi premalo razumljivi in pregledni. V posameznih delih so tudi premalo dorečeni oz. pravno preveč variabilni.

20. Med prostorskimi akti strateške in izvedbene ravni preveč pogosto prihaja do razhajanj, medsebojne nekoherentnosti in konceptualno-vsebinske nekontinuitete.

Dejanska raba prostora –evidenca MKGP in spremljanje stanja

Dr. Alma ZAVODNIK LAMOVŠEK

Uvod

Spreminjanje dejanske rabe prostora je eden ključnih pokazateljev prostorskega razvoja, vendar v Sloveniji spreminjanja rabe prostora ne spremljamo niti občasno kaj šele sistematično. Zadnja *Ocena stanja in teženj v prostoru* je bila izdelana in sprejeta na Vladi Republike Slovenije leta 2001. Pri opredeljevanju razvojnih načrtov se zato nenehno srečujemo s številnimi stereotipi, ki nastajajo na podlagi različnih interpretacij podatkov, ki se ne zbirajo za namen in potrebe prostorskega načrtovanja.

V takšnih razmerah se za prikaz dejanske rabe prostora bolj ali manj opiramo na podatke Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (v nadaljevanju MKGP, <http://rkg.gov.si/GERK>), ki pa za bolj poglobljene analize stanja in procesov v spreminjanju rabe prostora z metodološkega vidika niso primerni, saj je MKGP pristojno le za kmetijska in gozdna zemljišča, ne pa tudi za spremljanje drugih rab prostora kot so stavbna, vodna in druga zemljišča. V tem prispevku bomo postavljeno trditev na kratko utemeljili in prikazali pomanjkljivosti podatkov MKGP za prikazovanje stanja v prostoru (Pravilnik o prikazu stanja prostora, 2008).

Spreminjanje dejanske rabe prostora na podlagi podatkov MKGP

Evidenco dejanske rabe prostora vodi in vzdržuje MKGP (<http://rkg.gov.si/GERK>) in je izdelana na osnovi ekranske digitalizacije orto foto posnetkov (DOF5) v natančnosti merila 1:5000. Zajem podatkov je bil za območje celotne Slovenije do sedaj narejen trikrat, v celoti v letih 2002, 2006 in 2009. Zadnji zajem pa se je pričel v letu 2010 in bo dokončan do konca leta 2011. Primerjavo podatkov za vse časovne preseke smo zato naredili le za severovzhodno Slovenijo, kjer je zajem v letu 2011 že končan.

Temeljni namen primerjave je bil ugotoviti spreminjanje deleža pozidanih zemljišč, ki so zajeta v rabi 6 kategorije s številko 3000, pri čemer je treba poudariti,

da so to vsa zemljišča, ki niso rodovitna, druga ali vodna, kar predstavlja vsa stavbna zemljišča pod objekti, ceste, parkirišča, degradirana območja, nekultivirana območja, peskokopec, itd. Ne glede na to smo analizo opravili tudi za vse druge kategorije zemljišč.

Primerjava podatkov med vsemi štirimi časovnimi preseki od leta 2002 in 2011 je dala presenetljive rezultate, saj smo ugotovili, da po podatkih MKGP obseg pozidanih površin upada (preglednica 1). Za severovzhodno Slovenijo so rezultati presenetljivi še toliko bolj, ker vemo, da se je na tem območju prav v zadnjih desetih letih dogradila avtocesto Maribor-Pince. Dejansko v odnosu do leta 2002 najprej v letu 2006 zaznamo porast pozidanih površin na 103,39 %, nato pa v naslednjih letih upad na 94,53 % v letu 2009 in na 94,06 % pozidanih površin v letu 2011.

Preglednica 1: Prikaz spreminjanja rabe prostora na primeru severovzhodne Slovenije po osnovnih kategorijah rabe prostora v štirih časovnih presekih (<http://rkg.gov.si/GERK>)

Skupine dejanskih rab / Leto	1-njive in vrtovi [ha]	2- trajni nasadi [ha]	3- travniške površine [ha]	4 – druge kmetijske površine [ha]	5- gozd [ha]	6 – pozidano [ha]	7 – nekmetijska zemljišča [ha]
2002	145.587,00	30.185,93	132.715,52	12.269,04	326.836,84	50.943,54	7.551,62
2006	139.881,24	29.980,92	136.498,89	11.737,43	327.830,13	52.672,08	7.693,88
2009	131.783,48	27.232,36	146.561,85	15.531,59	328.905,64	48.160,40	7.684,31
2011	132.395,89	28.099,26	143.649,14	20.173,97	325.906,30	47.918,79	7.752,12

Da bi ugotovili vpliv metodološkega pristopa pri zajemu podatkov, smo analizirali zajem na območju razpršene poselitve (Slovenske gorice), na območju manjših strnjenih naselij (Slovenske gorice) ter na območju zgoščene poselitve (Celje), ter ugotovili, da so razhajanja pri rabi 3000 v primerjanih obdobjih večja na območju razpršene poselitve in manjša, v kolikor se poselitev zgošča. Tako je bilo na testnem območju razpršene poselitve v zadnjem zajemu leta 2011 skoraj 8,5 % manj površin z rabo 3000 kot leta 2002. Drobní poselitveni vzorec je izredno zahteven za zajem rabe. Nekoliko manjša odstopanja so se pojavila na območjih večjih strnjenih naselij, kjer je interpretacija pozidanih zemljišč pri zajemanju podatkov zaradi strnjene poselitve lažja.

Vzroki za razlike v dobljenih rezultatih so v različnih metodoloških pristopih zajema rabe prostora za potrebe MKGP. Na zajem vpliva tudi izkušnost oseb, ki podatke zajemajo, saj se zajem izvaja z ekransko digitalizacijo. Raba 3000 se je leta 2011 zajela praktično do roba objekta, medtem ko je bilo leta 2002 vključeno tudi »funkcionalno« zemljišče objekta.

Zaključek

Na podlagi ugotovljenega lahko trdimo, da podatkov MKGP ne moremo uporabiti za analizo spreminjanja dejanske rabe prostora (predvsem pozidanih zemljišč) za potrebe prostorskega načrtovanja, saj rezultati ne odražajo realnega stanja v prostoru. Razlike v površinah posameznih rab so odvisne predvsem od časovnega obdobja zajema rabe prostora in četudi se v prostoru hipotetično ne bi nič spremenilo, uporaba podatkov iz dveh različnih časovnih obdobji izkazuje različno stanje prostora.

Za spremljanje stanja in procesov spreminjanja dejanske rabe prostora je torej treba vzpostaviti evidenco, ki bo z ustreznim metodološkim pristopom za zajem podatkov v konstantnih časovnih presekih (5 ali 10 let oz. glede na potrebe) ponudila ustrezne podatke o dejanskem stanju rabe prostora, še posebej pozidanih zemljišč v Sloveniji. Pri tem mora ključno vlogo prevzeti Ministrstvo za okolje in prostor, ki mora poskrbeti tudi za argumentiran dialog z drugimi resorji, ki prostorske procese interpretirajo le s svojega, sektorskega zornega kota.

Literatura in viri:

Ocena stanja in teženj v prostoru Republike Slovenije, Vlada RS, 2001.

Podatki o dejanski rabi prostora, Pridobljeno s spletne strani 22.06.2011, <http://rkg.gov.si/GERK>.

Pravilnik o prikazu stanja prostora, Uradni list RS, št. 50/08.

Spreminjanje planske rabe prostora – stanje in trendi na primeru izbranih občin

Mag. Mojca FOŠKI

Namenska raba prostora je v Zakonu o prostorskem načrtovanju (2007) s prostorskimi akti določena raba zemljišč in objektov. Kategorije osnovne namenske rabe so stavbna, kmetijska, gozdna, vodna in druga zemljišča. Za urejen in nadzorovan sistem prostorskega načrtovanja je eden ključnih podatkov tudi vedenje o stanju v prostoru, zato smo na podlagi veljavnih prostorskih aktov slovenskih občin izdelali analizo stanja v prostoru po osnovnih namenskih rabah ter jih primerjali s podatki o rabi prostora, pridobljenimi na SURS (2009). Na podlagi primerjave površin smo ugotovili velika razhajanja med površinami posameznih rab prostora (preglednica 1).

Preglednica 1: Primerjava med pokrovnostjo tal in namensko rabo prostora (vir: za pokrovnost tal v letu 2005, SURS, 2009; za namensko rabo prostora veljavni prostorski akti slovenskih občin za leto 2003/04, MOP, lastni izračuni)

Kategorija	Pokrovnost (raba tal, SURS 2005)	Namenska raba tal (prostorski akti občin, 2003/04)
Gozdna zemljišča	66.0 %	52.0 %
Kmetijska zemljišča	27.8 %	37.6 %
Stavbna zemljišča	2.8 %	5.7 %
Ceste in železnica	1.1 %	1.1 %
Vode	0.7 %	1.0 %
Ostalo*	1.6 %	2.6 %

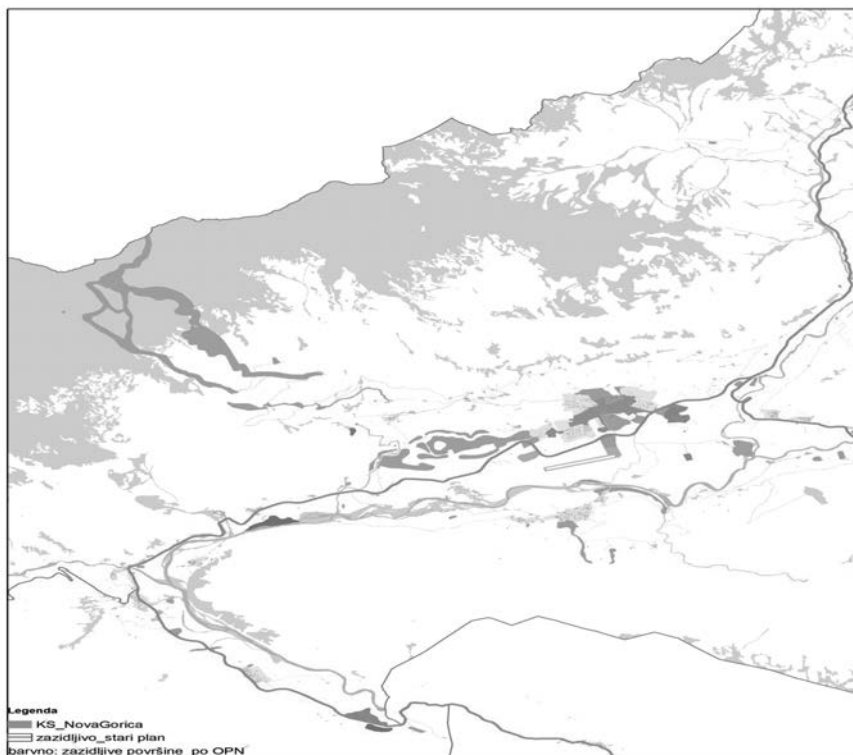
* druga območja zajemajo: odprti prostor, območja obrambe, močvirja, površinske kope idr.

V nadaljevanju smo primerjali tudi občinske prostorske akte izbranih slovenskih občin med letoma 2003/04 (v nadaljevanju prostorski plani) in 2011 (v nadaljevanju OPN). Kakovost in podrobnost prikaza starih in novih prostorskih aktov občin

je zelo različna, zato je bilo treba v prvem koraku kategorije namenske rabe metodološko poenotiti. Kot izhodišče smo vzeli kategorije namenske rabe prostora iz Pravilnika o vsebini, obliki in načinu priprave občinskega prostorskega načrta ter pogojih za določitev območij sanacij razpršene gradnje in območij za razvoj in širitev naselij (2007) ter z njimi uskladili tudi kategorije namenske rabe prostorskih planov iz leta 2003/04. Pri tem se je pojavilo mnogo metodoloških vprašanj. Kot primer naj navedemo, da se v prostorskih planih občin iz leta 2003/04 zelene površine niso uvrščale v kategorijo zazidljivih površin, kar pa ne drži pri OPN. Zato so se v številnih primerih stavbna zemljišča povečala prav na račun zelenih površin (primer občina Bovec, slika 1). Razhajanje je tudi pri razpršeni gradnji, kjer v starih planih (npr. za zidanice) ni bilo določeno stavbo zemljišče, v novih aktih pa je tovrstnim objektom določeno tudi stavbno zemljišče, praviloma z oznako A. Tako smo na primeru občine Novo mesto ugotovili kar 134 ha tovrstnih površin, ki v starih planih niso bile zavedene. Pri interpretaciji sprememb namenske rabe prostora, še posebej stavbnih zemljišč, je zato treba upoštevati vse metodološke spremembe, ki so nastale tekom let.

V primerjavi namenske rabe tal v vseh izbranih občinah (Novo mesto - regionalno središče, Bovec- razvojno-turistično središče, Prebold in Pivka pomembni središči lokalnega pomena, Turnišče- agrarno središče lokalnega pomena z izrazito vaškim značajem) smo se osredotočili predvsem na primerjavo stavbnih zemljišč glede na število prebivalcev, število delovno aktivnih prebivalcev in na število registriranih podjetij v občini. Rezultati so prikazani v preglednici 2. Žal občine nimajo izdelane bilance prostih zazidljivih površin (ni je v prikazu stanja prostora), ki bi pokazale na morebitno predimenzioniranost načrtovanega obsega urbanizacije.

Vse prikazane površine vključujejo tudi nezazidana zemljišča, torej rezervacijo površin za prihodnje. Ker nimamo podatka o razmerju pozidanih do nepozidanih površin za posamezno namensko rabo, so lahko kazalniki porabe prostora na prebivalca občine do neke mere tudi zavajajoči. Povprečna poraba (rezervacija) prostora na prebivalca v izbranih občinah je približno 700 m² (vključuje tudi načrtovane površine), kar je relativno veliko in pomeni, da morajo načrtovana območja zadostovati prostorskemu razvoju za daljši čas. Vprašanje je le, ali so ustrezno določena in razmeščena v prostoru. Gotovo pa obstaja rezervacija prostora, ki ne bo nikoli pozidana.

Slika 1: Na podrobni namenski rabi prostora občine Bovec (OPN) je viden velik delež zelenih površin, ki v kategoriji osnovne namenske rabe prostora spadajo v kategorijo stavbnih zemljišč (Pravilnik o vsebini, obliki občinskega prostorskega načrta ter pogojih za določitev območij sanacij razpršene gradnje in območij za razvoj in širitev naselij, 2007). Porast stavbnih zemljišč v primerjavi s prostorskimi akti občin iz leta 2003/04, ki so zelene površine prikazovali kot posebno namensko rabo prostora, je zato očitno zelo velik.

Preglednica 2: Primerjava deleža zazidljivih zemljišč v odnosu do izbranih kazalcev v izbranih občinah

	Zazidljive površine v OPN (ha)	Št. aktivnih preb. (2008)	Št. podjetij v občini (2008)	Št. vseh preb. (2011)	Razmerje zazidljive površine na število preb. ha/preb	Razmerje zazidljive površine na število aktivnih preb. ha/aktivni prebivalci	Razmerje zazidljive površine na št. podjetij ha/podjetje
Novo mesto	2884	16257	2460	36296	0,09	0,18	1,17
Bovec	478,3 (304,5)	1349	291	3256	0,14 (0,09*)	0,35 (0,22)	1,6 (1,04)
Prebold	366,2	1995	310	4916	0,07	0,18	1,18
Pivka	1095,5 (948,5)	2700	363	5966	0,18 (0,15**)	0,4	3,02
Turnišče	223,19	1409	106	3380	0,06	0,15	2,1

* upoštevano zmanjšanje zazidljivih površin za delež zelenih površin izven urbanistične zasnove

** upoštevano zmanjšanje zaradi rezervacije površin za preselitev farme Pivka

Zaključek

Namenska raba prostora, kot je določena v prostorskih aktih občin, je pravna podlaga za možne spremembe dejanske rabe prostora. Refleksija načrtovane rabe v prostoru pa je odvisna od časovnega horizonta in od spreminjajočih socialnih, gospodarskih, varstvenih (okoljskih, naravovarstvenih) in političnih procesov. Primerjava starih in novih prostorskih planov, z upoštevanjem metodoloških razhajanj v pripravi aktov in ustrezno interpretacijo na ravni občine, bi lahko pokazala dinamiko načrtovanih procesov v prostoru. Pomanjkljivo sistematično spremljanje spreminjanja namenske rabe prostora, oziroma njegova odsotnost, pa pušča veliko manevrskega prostora za površne interpretacije podatkov. Sočasno bi bilo nujno, neodvisno od drugih resorjev, spremljati predvsem izvajanje prostorskih aktov in proces pozidave, ter tako imeti vedno na razpolago stanje na področju pozidanih oz. razpoložljivih zemljišč za posamezen namen. Šele tako bi lahko spremljali tudi druge procese v prostoru, kar bi omogočilo lažje načrtovanje stanovanjske gradnje, infrastrukturnega opremljanja prostora, lociranje gospodarskih con, razporejanja storitvenih dejavnosti, javnih površin idr.

Literatura in viri:

Zakon o prostorskem načrtovanju. Uradni list RS, št. 33/2007.

Pravilnik o vsebini, obliki in načinu priprave občinskega prostorskega načrta ter pogojih za določitev območij sanacij razpršene gradnje in območij za razvoj in širitev naselij. UL RS, št. 99/07.

RAZPRAVA

Dr. Boris GABERŠČIK, upokojeni arhitekt urbanist

Živimo v svetu zelo različnih družbenih sistemov, ki temeljijo na različnih svetovnih nazorih in organizacijskih shemah. Vendar je značilnost vseh, da naj bi bili sistemi celoviti, čeprav so v praksi do skrajnosti politično in upravno pravno razparcelirani v več ali manj obsežne in avtonomne politične sektorje, ki ne najdejo razvojnega soglasja. V Sloveniji je za to dnevno kar nekaj dokazov. Na primer kontroverza med Ministrstvom za gospodarstvo in Agencijo za upravljanje z državnim kapitalom. Ali primer neuskklajenosti zasnov pri urejanju prostora med slovenskimi razvojnimi dejavniki in ustvarjalci slovenske Nature 2000. Ali različno obnašanje med civilno pobudo za zavarovanje slovenskega Krasa in molkom slovenske vlade. Ali neuskklajenost rabe prostora med ministrstvom za okolje in prostor, prometom in kmetijstvom. Med dnevnimi neuskklajenostmi je še stotine primerov regionalne in lokalne politike, na primer pri zasnovah regionalnih centrov za odpadke, lokaciji stanovanjskih zaselkov in podobno.

Toda slovenski prostor je enkratni pogoj obstoja naroda, eden od konstitutivnih elementov državnosti, nepovečljiv in nenadomestljiv. Prostor je kot tak temeljna in največja nacionalna vrednota, ki ga ne bi smeli zapravljati z levo roko in na pamet. Prostor je tudi izjemnega strateškega pomena, že zaradi tega, ker je eden od pogojev gospodarskega razvoja, še posebej pa zato, ker so možnosti rabe in razsežnosti prostora omejene.

Stroke in civilne družbe se zavedajo teh in drugih problemov v zvezi z razvojem. V Sloveniji vlada na področju prostorskega reda in razvoja precejšen nered. Pričakovanja nekaterih politikov, da bo vse prostorske probleme reševal sistem tržnega gospodarstva, se je pokazal kot iluzija. Prostorski nered, ki je odraz naših neurejenih gospodarskih razmer, je prav takšen kot na socialnem, ekonomskem ali okoljskem področju. Tržno gospodarstvo ima zaradi raznorodnih tržnih špekulacij tudi zelo slabe posledice za prostorski red. Eno od žarišč splošnega nereda je sektor gradbeništva in bančni sistem, ki sta povzročila veliko gospodarsko krizo. Drugo žarišče prostorskega nereda je tako opevano zasebno javno partnerstvo, ki se je v praksi izrodilo v leglo finančne špekulacije, klientelizma in korupcije. Če želimo

v Sloveniji uveljaviti prostorski red, kot ga poznajo druge razvite evropske države, moramo odpraviti monopole, klientelizem in korupcijo in ustvariti nevsiljive, pravne in kulturne prostorske sistemske razmere. Zato predlagam, da je treba:

- preprečevati socialne in ekonomske anomalije, ki slabo vplivajo na kvaliteto urejanja prostora. Uravnotežiti zasebni in javni vpliv na prostorski red. Lokalne skupnosti morajo jasno artikulirati javni interes pri vsaki pomembni prostorski ureditvi. Gre tudi za dobro komunalno ureditev in boljšo urbano podobo naselij;
- dopolniti slovensko ustavo z novim poglavjem *Okoljska in prostorska razmerja* kot je to v ustavi urejeno s poglavjem *Socialna in ekonomska razmerja*. Le na ta način bo Slovenija sposobna odgovarjati na razvojne probleme 21. stoletja in utrditi sistem prostorskega reda kot pravnega reda. Podrobna okoljska in prostorska razmerja bi določili z ustavnim zakonom;
- decentralizirati državo in ustanoviti pokrajine po funkcionalnem načelu. S tem bi postavili institucionalni temelj za tako potrebno prostorsko razvojno regionalno načrtovanje;
- nova zemljiška politika naj bo v funkciji prostorskega reda. Ustanovijo naj se stavbno zemljiški skladi. Večvrednost zemljišč ali povišana renta, kot posledica spremembe namembnosti zemljišč, naj se bolj pravično razdeli med zasebnimi lastniki zemljišč in javnimi zemljiškimi skladi, ki skrbijo za prostorski razvoj;
- reintegracija prostorskega reda v državni pravni sistem in učinkovita koordinacija dela. V prostorskem redu so soudeleženi tako zasebni kot javni uporabniki prostora. V tem smislu je prostor ključni integracijski sistem v interesu vseh porabnikov prostora. Reševanje namenske rabe prostora in lokacijska politika zahteva veliko strokovno in politično odgovornost v pogledu učinkovite koordinacije in celovitosti sistema urejanja prostora. Zato je treba ustanoviti pri Vladi Republike Slovenije posvetovalni strateški svet za prostorski red;
- okrepiti vlogo prostorskega raziskovanja. Pravo politiko urejanja prostora je mogoče ustvariti le s stalnim vsestranskim prostorskim raziskovanjem, z znanstvenim delom, ki razkriva nezaželena stanja, razvojne možnosti in alternativne rešitve ter optimizacijo prostorskih načrtov in projektov. To velja tako za sistem območnega kot za sistem projektnega načrtovanja;
- večja pristojnost lokalnim skupnostim in civilni družbi. V tržnem gospodarstvu smo priča popolni odtujenosti načrtovanja za neznanega kupca od dejanskih potreb bodočega uporabnika prostora in objekta. To je

možno le zato, ker lokalne skupnosti in civilne iniciative nimajo možnosti zgodnjega sodelovanja pri razvojnem načrtovanju. Nesprejemljiva je politična teza, ki jo je pred kratkim oznanil podžupan MOL za lokalno samoupravo, da lokalni prebivalci in člani civilnih združenj ne razumejo novega časa in potreb razvoja;

- vzpostaviti je treba povsem nov sistem stanovanjske oskrbe. Ta sistem mora vključevati več oblik pridobivanja stanovanj in najemanja stanovanj. Finančno-varčevalna in promocijska stanovanjska politika naj temelji na stanovanjskih hranilnicah in državnih podporah. Stanovanjski skladi kot javni zavodi bodo imeli vlogo investicijskega inženiringa in upravitelja najemnih stanovanj;
- nove prioritete v prometni politiki, vezane za moderne tehnologije, prostorski red, regionalne in lokalne zasnove. V preteklih desetletjih se je prometna politika osredotočila predvsem na razvoj luke Koper in na gradnjo avtocest kot nosilcev osebnega in tovornega motornega prometa. Popolnoma smo zanemarili druge vsebine prometne politike, železniški promet in splošni javni promet. Nove prioritete bodo izgradnja moderne železniške infrastrukture in vzpostavitev učinkovitega, hitrega in udobnega javnega prometa, vezanega za hitre železnice in večje mestne aglomeracije;
- država naj se postopno umakne iz zasebnega gradbeništva kot gospodarskega sektorja. Država obdrži samo regulativo na področju varnosti konstrukcij, promocijo nove energetske varčne gradnje in javna naročila. Država se usposobi za kompleksno pripravo in vodenje državnih investicij z vso potrebno finančno in tehnično kontrolo;
- v preteklem sistemu prostorskega urejanja sta urbanizem in arhitektura imela vlogo izvajanja javnega interesa. V tem sistemu javne vloge in odgovornosti arhitekture so v Sloveniji nastale urbanistične zasnove naselij, ki še danes sodijo med sodobne rešitve človekovega habitata. Novi tržni sistem in zasebno lastništvo sta ta javni sistem popolnoma izničila in vzpostavila vladavino zasebnega tržišča njihovih investitorjev in projektantov. Arhitektura je postala sluga privatne sfere in vladavine cenene projekiranja. Težko bi našli več primerov odlične arhitekture in še te le pri kulturno osveščenih investitorjih. Urbanizem je večinoma sledil zasnovam trgovskega kapitala, temelječ na zasebnem motornem prometu in tipskih industrijskih arhitekturah. Politična rehabilitacija arhitekture mora temeljiti na spoznanju o javni vlogi arhitekture, ki mora prvenstveno zagotoviti javni interes po kvalitetnih rešitvah in interes za inovativno odlično kulturno podobo slovenskih mest in naselij. Temu širokemu javnemu interesu se mora podrediti tudi zasebni sektor.

Mag. Peter BASIN, Društvo urbanistov in prostorskih planerjev Slovenije

Namen mojega prispevka v okviru vodene diskusije na posvetu je opozoriti najširšo javnost na absolutno nesprejemljivo dvojnost aplikacije meril posameznih nosilcev urejanja prostora. O dvojnosti meril bi želel najprej opozoriti na pozitivnem – kooperativnem odnosu nosilcev urejanja prostora tako pri izdelavi Državnega prostorskega načrta za območje Šmartinskega jezera pri Celju in tudi umestitvi golf igrišča pri Smledniku v Medvodah.

Za obe lokaciji je značilno, da sta bili v dobi načrtovanja spremembe namembnosti (od leta 2004 dalje!) po dotedanji planski namenski rabi kmetijska zemljišča, in to njivske in travniške površine. Z državnim prostorskim načrtom (DPN) načrtovano golf igrišče ob Šmartinskem jezeru je velikostnega reda 105 ha, od katerih je po dosedanji planski rabi 89% najboljših kmetijskih zemljišč. Dokument je sprejet in danes čaka »samo« investitorje, ki bi uresničili zamisli iz DPN v naravi. Golf igrišče pri Smledniku je uspešno preskočilo tudi to fazo iskanja investicijskih sredstev, saj je s pametno strokovno politiko zagotovilo za ureditev igrišča (nakup zemljišča) nepovratna sredstva iz EU razvojnih skladov.

Obe igrišči sta makro locirani daleč od za Slovenijo velikih turistično rekreativnih središč, čeprav je igrišče pri Smledniku v širšem gravitacijskem območju nacionalne metropole – Ljubljane, golf ob Šmartinskem jezeru pa je pretežno v območju mestne občine Celje, ki potencialno predstavlja kritično velikost populacije za lokalno golf igrišče.

Od obeh idilično razumno planiranih in tudi izvedenih igrišč se preselimo v središče slovenskega obmorskega turizma, to je v občino Piran. Tu želi občina v sodelovanju s potencialnimi investitorji izboljšati celoletno ponudbo za svoje obiskovalce, med katere uvršča tudi ureditev golf igrišča v Sečovljah. Na osnovi izvedenega postopka sprememb in dopolnitev prostorskega plana občine, je bil izdelan tudi lokacijski načrt za golf igrišče, investitorji igrišča pa imajo s Skladom kmetijskih in gozdnih zemljišč RS, pretežnim lastnikom nekaj čez 60 ha velikega območja, namenjenega ureditvi golf igrišča, že sklenjeno najemno pogodbo. Zaradi proceduralnega zapleta je bilo potrebno spremembo in dopolnitev plana občine Piran izvesti ponovno, to pot že v skladu z določili ZPnačrta, vključno s celovito presojo vpliva na okolje.

V primeru sečovljskega golf igrišča so postala kmetijska zemljišča, predvidena za preureditev v golf igrišče, izjemno kvalitetna in skoraj nenadomestljiva.

Čeprav brez prave zakonske podlage je v fazi potrjevanja omilitvenih ukrepov, predvidenih v CPVO, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano pogojevalo svoje soglasje k CPVO s 100% nadomestitvijo opuščenih kmetijskih zemljišč

tako na območju občine Piran ali pa na sosednjih primorskih občinah - Izoli in Kopru. Postopek iskanja nadomestnih kmetijskih in gozdnih zemljišč, primernih za ureditev trajnih nasadov v lasti države (to je v upravljanju Sklada kmetijskih in gozdnih zemljišč RS!) je trajal 17 mesecev. Sledila je javna razgrnitev, zbiranje mnenj in dokončna potrditev omilitvenih ukrepov iz CPVO. Čeprav sta bili obe sosednji občini ves čas iskanja nadomestnih kmetijskih zemljišč za golf igrišče v Piranu na tekočem, je bilo na koncu treba pridobiti še pisмено soglasje občinskih svetov obeh sosednjih občin k predlaganim nadomestnim kmetijskim zemljiščem.

Kot epilog k tej »odisejadi« spremembe plana za ureditev golf igrišča, je po 17 mesecih usklajevanja pri iskanju nadomestnih kmetijskih zemljišč, uspešni javni razgrnitvi in pridobitvi pozitivnih mnenj nosilcev urejanja prostora, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (v novi personalni zasedbi) odreklo svoje soglasje k predlaganim omilitvenim ukrepom. Argumentacija taki odločitvi je bilo stališče, da je ohranitev kmetijskega zemljišča na tej lokaciji pomembnejše, kot pa opremiti slovensko najbolj turistično orientirano občino z možnim generatorjem celoletnega turizma in dopolnitvijo kvalitetne športno-rekreativne ponudbe.

Mladen MAKAROV, Organizacija Eko-vas mreža

Odgovor na vprašanje, zakaj se nam »dogaja prostor«, zakaj se »dogaja narava« je, da je to zaradi do sedaj napačnih vrednot. Za kapitalizem je pomemben le denar, vemo pa, da so vrednote drugje (srce, ljubezen, življenje z naravo...). Po Sloveniji smo naleteli na kup problemov, ki jih rešujemo. A povsod je vmes zakonodaja. Inšpektorji te obiščejo še preden sploh začneš kaj delati... Nam se ne prisluhne, politika in gospodarstvo ne sledita našim željam. Dokler ne bodo ljudje začutili, da morajo delovati iz srca, ne iz uma, toliko časa se ne bo spremenilo nič in bodo vse besede v prazno... Vse preveč se preveč govori, a nič ne naredi. Tipičen primer je to, kar se dogaja na Krasu v stilu, če bo rasla brajda, že ne morem narediti hiške... Če pa bi želeli živeti v skladu z naravo, npr. ne bi potrebovali elektrike. A zakonodaja to preprečuje...

Margarita JANČIČ, Ministrstvo za okolje in prostor

Predlagam, da se pristopi k reševanju dveh aktualnih problemov v državi, in sicer tako, da se pri tem vključi vse relevantne dejavnike v tej družbi, ne le prostorske planerje in načrtovalce... Stroka je največji grešnik za večino problemov... Stroke tudi ne znamo promovirati, prav tako nimamo zaupanja v nobenega, ki v ta proces vstopa kot načrtovalec. Zato predlagam akcijo, kampanjo, ki bo z argumenti utišala glasove o tem, kdo je pri nas zaviralec razvoja. Kampanjo torej, v kateri ne

bo odgovorno le naše ministrstvo ampak tisti, ki je v državi odgovoren za razvoj. Slovenija ne ve, kam gre, nima razvojnega dokumenta, nima instrumentov in ni prepoznana vloga stroke načrtovanja...

Potrebujemo celovito sintezo, usklajevanje družbenih, javnih interesov in sprejetje neke kompromisne odločitve o bodočem razvoju, kot ga želimo. To se mi zdi zelo aktualen problem. Marsikaj bo lažje, ko ne bomo v vsak zakon vrivali prostorskih komponent, vrednot, prostorskih potencialov in tako naprej. Ko bomo vedeli, kam gremo, kaj lahko kdo pri tem prispeva in kako to implementirati. To je prva zadeva, vezana na razumevanje celovitega pomena prostora in zagotovitev ustrezne vloge, položaja v sistem te dejavnosti. Dokler je ta v vlogi le enega sektorja, ne bo nikoli uspešna...

Drugo pa je, da smo danes zelo malo slišali o vlogi posameznih deležnikov oz. o časovni komponenti. Lepo je, da se z nekaterimi zadevami ukvarjamo štiri leta in pri tem vključujemo enega in drugega. A kdo nas bo čakal, da bomo dvanajst let debatirali o nečem? Umestiti se moramo v realni družbeni kontekst in znotraj njega najti najboljše instrumente in najučinkovitejše načine implementacije. O inovativnih rešitvah nismo povedali ničesar... Sliši se kot fraza, a to je tisto, kar nas pelje naprej. Predlagam, da se na ravni države, ne le na ravni Ministrstva za okolje in prostor, organizira kampanja, kako bomo premislili novo vlogo načrtovanja razvoja v tej državi, kako bomo določili ravni kompetence, kako bomo določili in časovno splanirali proceduralne postopke, ker planiranja ne moremo več razumeti kot so ga razumeli v 70-ih, v 80-ih letih, to je kot nek normativni plan, ampak kot fleksibilen inštrument, ki v bistvu samo določa procesna pravila, to je kako se bo kontinuirano, z vključevanjem vseh glede na potrebe odločalo... To pa pomeni, da ni več problem, ali se tisto, kar je narisano v planu, realizira ali ne, ampak so pomembni kriteriji, kako se vsaka sprememba vključi. Novi sistem načrtovanja in vlogo prostorskih načrtovalcev in sinteze v celotnem sistemu moramo zelo dobro domisliti. Časi so drugi, vse je drugače glede na sistem, ki ga imamo, in s krpanjem starih rešitev ne bomo prišli nikamor ...

Dr. Mojca SAŠEK DIVJAK, Urbanistični inštitut Republike Slovenije

Rada bi opozorila še na en vidik pri urejanju in načrtovanju prostora, o katerem danes še nismo razpravljali in ki ga radi zapostavljamo, to je upoštevanje demografskih sprememb. Zadnja leta je za Slovenijo kot celoto, pa tudi za njena posamezna mesta, značilna stagnacija oz. upadanje števila prebivalcev, nizka rodnost in staranje prebivalstva. Leto 1981 je bilo zadnje, v katerem je stopnja rodnosti v Sloveniji znašala 2,1 otroka na žensko v rodni dobi, kar je nujno za obnavljanje števila prebivalstva. Od takrat je rodnost padla daleč pod to mejo, l. 2003 celo na 1,2

otroka in se nekoliko povečala do leta 2009 na 1,53 otroka, kar pa je še vedno precej pod obnovitveno ravnjo (podatki SURS). Zato tudi projekcije števila prebivalstva za naslednja desetletja niso ugodne. Istočasno se podaljšuje življenjska doba, kar posledično pomeni staranje prebivalstva, ki ga je treba pri načrtovanju prav tako upoštevati.

Te spremembe so povezane z ekonomskimi in socialnimi problemi, ki vplivajo tudi na urbano transformacijo. Zato pri načrtovanju in urejanju prostora potrebujemo v zvezi s tem ustrezne urbane in regeneracijske strategije. Podobni problemi se prav tako pojavljajo v drugih državah EU in drugje po svetu (npr. Japonska, Avstralija, ZDA), predvsem v »razvitejših ekonomijah«. Kot vodja slovenske projektne skupine sodelujem pri mednarodnem COST projektu - akciji TU 0803, ki ugotavlja spremembe v evropskih mestih, zlasti glede krčenja števila prebivalcev in predlaga ustrezne urbane regeneracijske strategije. Načrtovalci, predvsem pa politiki in župani so nagnjeni k temu, da razmišljajo predvsem o rasti mest, širitvah urbanih površin, povečevanju delovnih mest itd., pri tem pa pogosto ne upoštevajo dovolj očitnih demografskih dejstev in projekcij za naprej. Glede na številčno stanje prebivalstva v evropskih mestih in pri nas v glavnem ne bi smeli nadaljevati s širitvami urbaniziranih površin, ampak predvsem izboljševati urbano kvaliteto že obstoječih urbanih površin. Vsekakor bi morali pri načrtovanju dati prednost urejanju degadiranih površin. Zato je pomemben razmislek, kako podpreti takšno politiko z ustreznimi zakoni in predpisi oz. tudi s finančnimi stimulacijami. Poleg tega bi morali razmisliti o ustrezni (bolj prijazni) imigracijski politiki (ki jo zelo izrazito izvajajo npr. Švedska in druge skandinavske države), če želimo demografska razmerja spremeniti in izboljšati. O staranju prebivalstva pogosto govorimo v zvezi s pokojninsko reformo, vendar bi morali tudi pri načrtovanju prostora upoštevati povečano število starejših prebivalcev in jim omogočiti kvalitetno bivanje.

Zato predlagam pripravo vsestranske politike urbane regeneracije, ki bi ji za osnovo služila strateška agenda, ki bi upoštevala analizo stanja v prostoru, vključno z demografskimi spremembami. Sledila bi priprava planerskih usmeritev oz. intervencij, ob upoštevanju trajnostnih usmeritev:

- za grajeno strukturo in infrastrukturo,
- za socialno strukturo,
- za ekonomsko bazo,
- za okoljske pogoje nekega območja.

Za spremljanje rezultatov takšne politike je nujen redni monitoring stanja in sprememb v prostoru, na kar smo opozarjali že večkrat, tudi na prejšnjem posvetu v Državnem svetu (Čas je za spremembe v urejanju prostora, 25. februar 2010), pa še vedno ni ustrezno vzpostavljen.

Marko Mitja FEGUŠ, univ. dipl. ing. arh.

Moj prispevek se navezuje na 6. točko, in sicer kako umestiti v zakonodajni okvir urejanje prostora in zagotoviti njegovo učinkovito izvajanje. Bom zelo konkreten in morda tudi malo provokativen na konkretnem primeru piranskega mandrača.

Moj prispevek bi bil tudi prispevek k razmišljanju filozofa in pisatelja Maxa Frisha, katerega stoletnico praznuje cel svet, razen Slovenije. Smo prvi, ki smo prevedli vse njegove knjige in iz teh knjig bi lahko povzeli določene zaključke. Prva njegova misel je, da idealne civilne družbe in demokracije ni. Druga misel pa je, da tam, kjer odpovedo minimalni regulatorni mehanizmi, se nehajo družbeni procesi...

Identiteta ni naprodaj. V primeru piranskega mandrača so identiteto prodali in to v nasprotju z vsemi lokalnimi, državnimi, umetnostno-zgodovinskimi predpisi, celo v nasprotju z 31. členom, ki je zelo sporen, saj dovoljuje uničenje kulturne identitetne dediščine in ki sta jo Državni zbor in Državni svet potrdila. Lahko nekaj razušimo in nadomestimo neke druge. A mi Pirana, ki je mnogo dal tudi Benetkam, ne moremo premestiti, porušiti in nadomestiti kje druge. O čem govorim? Pod naslovom t.i. vlaganj v ribištvo, kjer ribiči v slovenskem primorju nimajo kje loviti, so locirali ribiško luko, ki je dejansko namenjena neki drugi rabi. Razušili so vse priveze, vse konfine iz beneškega časa, razušili kompletno gradbeno strukturo, zgrajeno po takrat modernih principih in šli v gradnjo, ki je okoljsko, prostorsko in upravno nasprotna. Po pregledu sem v okviru izdaje dovoljenj naštel 181 napak (pretečena soglasja, napačna dokazila). Gradilo se je v morju na način enostavnega objekta, pilotiralo se je z nepravim pilotiranjem in tako naprej. Kaj se je zgodilo? Spomeniški službi se je vložil projekt, ki je bil sanacijski, konservatorski, gradi pa se nekaj drugega. V morju je vkopana stena, s piloti so šli v cel Piran, da se je ves tresel. Umetnostno-zgodovinska stroka je ugotovila neskladje med izdanimi pogoji, čeprav jih ne bi bilo treba izdati, ker je šlo za enostaven objekt, objekt iz evropskega in iz piranskega proračuna, ki je bil oddan brez natečaja projektantu, ki nima nobenih referenc, ki tega ni nikoli delal... Teh primerov je kolikor hočete, a se nihče ni zganil. Zoper ovadbo je tožilka napisala, da ni pristojna za odločanje za kriminalna dejanja nad dediščino in obstaja zavrnilni sklep, da tega ne bodo raziskovali.

Kakšni so pri nas mehanizmi odločanja? O problemih odločajo isti ljudje, ki iz urada prehajajo na upravno sodišče in iz upravnega sodišča na vrhovno sodišče in nimamo nobenega pravnega instrumenta. Svojo moralno integriteto moramo braniti na sodiščih pred nepismenimi sodniki, ki ne prevzemajo nobene odgovornosti. Ta hip je pred tem, da bi porušili najstarejšo baziliko v Ljubljani, baziliko Sv. Petra... S projekti, ki so popolnoma v nasprotju z vsakim zdravim umom. Pred tremi leti sem povedal, da se bo razlomila Uršulinska cerkev zaradi tega, ker stoji na neustreznih pilotih na emonskem jarku. Nobena stroka, noben instrument, nobena zbornica,

nihče se ni zganil ... So se pa zganili, ko sem devet dni pred poplavo napovedal poplavo in povedal, da verjetno ne bo tako huda, kot leta 1927. Rezultat je bil ta, da sem dobil vabilo na policijo, da bi se izjasnil o svoji izjavi zaradi vznemirjanja prebivalstva... Gre za grobo zlorabo regulatornih mehanizmov, kajti uradniki, ki prehajajo iz prejšnjega sistema na upravno sodišče, na vrhovno sodišče, na ustavno sodišče, niso tisti, ki bi za to imeli moralne kvalifikacije.

Ivka KOMIC, prebivalka Vrbe

V Sloveniji obstajajo znanja in ta znanja s strani tistih, ki odločajo o prostoru, niso uporabljena... Vsak dan, ko delam na njivi, sem povezana s prostorom... Pomembni so predpisi in pomemben je odnos do prostora. Slovenija ima svojo identiteto, ampak se do nje neodgovorno obnašamo. Marko Pogačnik, ki je avtor našega grba, ugotavlja, da usiha moč nacionalne etike. Vsi smo nezadovoljni, ni ljubezni do lastnega prostora bivanja, s čimer nastopa odtujenost do narodovega bivanja. Več o tem je mogoče najti na spletnih straneh, kjer Marko Pogačnik predstavlja svoje znanje geomantije in veliko uspešnih projektov.

Želela sem predstaviti, kako praktično uporabljati znanje geomantije. Vesela sem, da se javni interes vključuje na začetku načrtovanja in razmišljala, kako bi se geomantični pogled na prostor že dal uporabiti preden stečejo projekti do zaključne faze, ko nastopa samo še izsiljevanje. Tako izsiljevanje je bil tudi zaključen projekt Sava Dolinka. Sedaj imamo na Jesenicah projekt, ko Acroni pravzaprav mora pridelati žlindro, le krajani smo vključeni šele na koncu. Človek se vpraša, kje je tukaj razum...

Današnji posvet bi pohvalila z vidika inovacijskih procesov pri reševanju problemov. To je zelo pomembno pri premagovanju nezadovoljstva, ki ga vsi občutimo. Vsak problem, ki se mu posvetimo, že nakazuje tudi rešitev. Inovacija, ki je že bila nagrajena, uporablja znanje geomantije v podjetniških procesih. Z geomantijo se da svetovati tudi na osebnem področju.

Za nas državljane je prostor pomemben in zavedamo se, da je vsak prostor živ. To pa pomeni, da je treba pri poseganju vanj upoštevati tudi nevidne danosti. Ne pustimo svojega prostora uničiti! Ne pustimo ga zazidati. Tudi če pogledamo z vidika podjetništva, je zelo nesmiselno, da svoje temelje uničujemo s pozidavo... Morali se bomo odločiti, kakšno državo hočemo... Danes tukaj zaznam vibracijo, da bomo družbene spremembe mogli usmeriti in Državni svet, ki na pravilen način pospešuje in obravnavana inovativnost. Na inovativen način je mogoče nekonfliktno reševati probleme. Osnova pa so ljudje in prostor. Ljudje vedo, kaj želijo in kaj potrebujejo. Slišali smo, kakšna je vloga politike.

Tudi vrtničkarstvo bi moralo biti načrtovano. Ko se gradijo stanovanjski objekti je treba upoštevati tudi, da bi si ljudje nekje lahko pridelovali hrano. Poleg količine bo treba upoštevati tudi hrano. Delo na zemlji ima še druge učinke. Razumno moramo delovati, pogledati na stvari logično, a tako, da razum nastopa v službi srca. Kar se tiče odgovornosti ni odgovorna država, kajti država smo ljudje, politike volimo in sami smo odgovorni za vse, vsak na svojem področju.

Prof. dr. Mitja RISMAL, upokojeni profesor Fakultete za gradbeništvo in geodezijo, Univerza v Ljubljani

O problemu upravljanja z vodnim bogastvom v Sloveniji, ki je poleg zemlje največja vrednota vsakega naroda, na tem predavanju nismo slišali ničesar... Za upravljanje z vodami je bistven integralni pristop, ki vključuje in optimizira, upoštevajoč vse interese družbe in potrebe, najboljše rešitve tudi s stališča upravljanja in gospodarjenja z vodami. Na tem področju imamo že kar lepo tradicijo voluntaristične dezorganizacije upravljanja z vodami. V zadnjih 20-ih letih na ministrstvu, ki naj bi o tem odločalo, ne vemo, kdo pravzaprav odgovarja za vode. Onemogočena je celo diskusija...

V strokovnih priročnikih piše, kako je treba pristopati k integralnemu reševanju prostorskih problemov. To ni nič novega. Sprašujem se, zakaj tega ni... Kaj delajo inštitucije, ki jih ni malo? Na Ministrstvu za okolje dela 1300 ljudi. Mi se pa sprašujemo, kdo naj zapisano izvaja. Integralno delovanje, sinteze rešitev, so naloga te uprave, za to plačujemo te inštitucije. Dajmo enkrat odpreti to vprašanje... in nehajmo izgovarjati splošne fraze, ki jih poznamo in s katerimi se strinjamo, kajti manjkajo dejanja.

Mag. Maja SIMONETI, skupina *Odgovorno do prostora!*

Kljub temu, da zakon predpisuje neko togo, golo prakso, lahko postopek priprave državnega prostorskega načrta potreba in praksa nadgradita in obogatita. Treba je vedeti, da so v zakonih predpisani minimalni potrebni standardi ravnanj, medtem ko lahko v praksi in po dogovoru z investitorjem izvedemo več posvetovanj in razprav. Mislim, da se kljub vsemu s tem, da smo povezani v našo skupino, lahko dosledno odzivamo na predloge predpisov, na spremembe in primere iz prakse, s čimer smo dosegli dvoje. Po eni strani se je število posvetovanj med nami in z nami povečalo in drugič, da strokovno dosledno sporočamo stališča na politično raven in na raven državne uprave, zaradi česar prihaja do odzivanja. Res se naših šest točk ne uresničuje in res vključujejo zelo elementarne zahteve in zato stalno in odločno nagovarjamo sistem, ki je pomanjkljiv. Nihče ni več otroško naiven, da bi verjel,

da se da sistem preprosto nagovoriti in ga obrniti na glavo. A odnehali nismo in danes se pogovarjamo o tem, kako je možno v sistem vstopiti proaktivno in doseči pomembne spremembe na način, da se večkrat in bolje slišimo in srečamo. Za nas je velik dosežek, da smo se danes tukaj srečali predstavniki različnih služb naše državne uprave (SVLR-ja, SVEZ-a, Direktorata za prostor), čeprav se ni odzval minister in med nami ni direktorja Direktorata za prostor...

Kljub temu gre za napredek, čeprav mogoče ne tako občuten, kot bi si želeli... Če ne drugega, je bil namen tega srečanja tudi ta, da preverimo našo asociacijo in našo voljo do tega, da lahko kdaj kaj skupaj naredimo in da delujemo povezano. Naša skupina ostaja in se delovno utrjuje v argumentiranem in odprtem odzivanju in sodelovanju s predstavniki različnih strokovnih služb vlade in ministrstev.

